

ქართული
საქმიანობა

ოკვანო სპ. სოც.-დემ. პარტიის საზღვარ-გარეთელ ბიუროსი

Organe du Bureau à l'Étranger du parti Social-démocrate de Géorgie.

832

1951

ქვემო

დროშა

“NOTRE DRAPEAU”

Directeur: MICHEL STOUROUA.

N° 10

პარიზი

სექტემბერი

Paris.

1951

მ რ ი ბ ა ნ ა კ ი.

თუ წინეთ მსოფლიოს ჩამოყალიბება ორ მოპირდაპირე ბანაკათ იყო სადაო, ახლა ეს ნათელი და აშკარაა. ერთი ბანაკის ძირითადი დებულებაა: თავისუფლება ხალხის და ერის, ამას მეთაურობს პრეზიდენტი ტრუმანი; მეორის ძირითადი დებულებაა დამორჩილება ხალხის და ერის, დესპოტია. ამას მეთაურობს სტალინი.

პირველი მოძღვრება არის თანამედროვე ხანის, დასკვნა მსოფლიო ცივილიზაციის. ის გადაბმულია განუყრელათ კაცობრიობის განვითარების უკანასკნელ საფეხურთან. ვაგრძელებაა მისი ისტორიული მსვლელობის. მეორეს დროშა არის განმეორება ძველი დროშის, აფრიალეებული მონგოლების მეთაურთა მიერ, ჩინგისხანის, ლანგთემურის, ატილას და მათი მიმდევრების. ისინი ფიქრობდენ ხალხთა ძალით დამორჩილებით შეიძლება მათი სამოთხეში შეყვანა. დამორჩილეს მრავალი ხალხი, მაგრამ სამოთხის მაგიერ მათ მოგვცეს ჯოჯოხეთი. ისტორიის ამ საფეხურის დანგრევამ გაშალა გზა თავისუფალი განვითარების და წინმსვლელობის.

ამ უამათ დგას იგივე საკითხი: ბოლშევიზში დაანგრევს ცივილიზაციის დღევანდელ საფეხურს და მიგვიყვანს უკან, მონგოლთა ბატონობისაკენ, თუ დაინგრევა ეს ძველი ისტორიის განმეორება და ბურთი და მოედანი დარჩება ახალ ისტორიას. ამ დაპირდაპირების დასაფარავათ მოსკოველებმა წამოაყენეს ორი წყობის ერთათ ყოფნა, ერთათ მსვლელობა.

რასაკვირელია ორი სხვადასხვა წყობილების არსებობა შესაძლებელია, ეს იყო და არის დღესაც. მაგრამ ამისათვის აუცილებელია ერთი საერთო ბაზა: ან ეკონომიური, ან პოლიტიკური, სულიერი და მორალური, ნაციონალური. არც ერთი ეს მოგლენა არ აერთებს დღეს დასავლეთს და აღმოსავლეთს. მათი არსებობის ხაზების შორის არავითარი საერთო ხაზი არ არის. ერთი, მოსკოვიადა, ჩაკეტილია თავის ტერიტორიაში, მას საზღვრავს გარდაუვალი რკინის ფარდა, მეორე კი პირიქით გაღებული და გაშლილია, საიდუმლოებით მოცული არაფერი აქვს. ამ კარჩაკეტილობის მთავარი მიზანია დასავლეთისათვის დავთარის აბნევა. სიტყვების რა-ხარუხით შავის თეთრათ გასაღება. ამ მიზნით თავის წყობას

30263

უწოდებენ სოციალიზმს, ხალხურ დემოკრატიას—ნათლავენ ყველა თანამედროვე სახელებით და ფრაზებით. ამ საშუალებით კრემლი ათამაშებს ევროპა-ამერიკის საზოგადო აზროვნებას, დროს იგებს ომისათვის მოსამზადებლათ, თავისი ნამდვილი სახის დასამალავათ და საბოლოო მიზნის საიდუმლოებით შესამოსავათ. ეს მისი მიზანია ერთი—მსოფლიოზე გაბატონება, მოსკოვის სატახტო ქალაქათ გადაქცევა ყველა ქვეყნებისათვის.

ეს ხაზი დიდად გაამაგრა ჩინეთის გაკომუნისტებამ, ოთხასი მილიონი მცხოვრების მოსკოვის კარებთან დაჩოქებამ. ამ მდგომარეობამ მოგვცა გაუთავებელი კონფლიქტი კორეას ირგვლივ, კორეის საკითხის გადაუწყვეტილობა, და საომარი მდგომარეობის შეუჩერებლობა. ყველა ამ დავიდარაბას ხელმძღვანელობს მოსკოვი; ეს შედის კრემლის საგარეო პოლიტიკაში, თუმცა ამავე დროს ფარდას ეფარება და პასუხისმგებლობას თავიდან იცილებს.

მოდხა ერთი დიდი ფაქტი. ამერიკამ მიხვდა მოსკოვის ეს ფლიდი პოლიტიკა, კრემლის ეს გაუთავებელი თამაში და გადასწყვიტა პირდაპირი კავშირი დაიკავოს რუსის ხალხთან, გამოყოს ის მართველობის პასუხისმგებლობიდან და ამცნოს მას, რომ ამერიკა მასან არის წინააღმდეგ მისი მტარვალეებისა, კომუნისტების ძალმომრეობისა. ამ მიზნით ტრუმანმა მიმართა განსაკუთრებითი წერილით საბჭოთა თავმჯდომარეს ხალხისათვის გადასაცემათ. გარდა ამისა ამერიკაში აეწყო გადაცემა საბჭოთა ხალხებისათვის რადიოთი ანტი-კომუნისტური აზრების და ინფორმაციის. ამ ნაირათ, ამჟამათ დამონებული რუსეთის ხალხები გამოყოფილია დესპოტიისათვის პასუხისმგებლობისაგან და მთელი ამ ჰირის მეთაურათ გამოცხადებულია კრემლი და მისი პატრონი—ბოლშევიკების პარტია. ხალხის განთავისუფლება ამ პარტიის ძალმომრეობისაგან დვას დღის წესრიგში, მოხდება ეს საგარეო ძალდატანებით თუ საშინაო გადატრიალებით, ეს არის ერთათერთი გამოსავალი, ხოლო რომ მოხდება—ეს უეჭველია, ამ დროისათვის უნდა იყოს მზათ ყველა პარტიული დაჯგუფება, ყველა ხალხთა მეთაურობა და მათ აღადგინონ საერთო ცხოვრება ხალხთა და ერთა თავისუფლების საფუძველზე.

ნ. ქ.

მ ც ი რ ა მ უ ნ ი შ ვ ნ ა ბ ი

დ ი ღ ა მ ბ ე ბ ზ ე მ .

ამ ნომერში პოლიტიკურ მიმომხილველის ამოცანა საგრძნობლათ გადავიღებულება: მოწინავეში ავტორის მიერ, ჩვეულებრივი ნიჰით, მოცემულია საერთაშორისო მდგომარეობის ნათელი სურათი.

ამ უკანასკნელში მკითხველი დაინახავს ორ მოპირდაპირე ბლოკთა სამკედრო-სასიცოცხლო ბრძოლის ხაზებს; დაასკვნის იმასაც, რომ დასავლეთის ყველა საზოგადოებრივ წრეებში დღეს უკვე ნიადაგი გამოეცალა მოსკოვთან თანარსებობის ილიუზიებს; რომ ორივე ბანაკში პოზიციები აღებულია და მხოლოდ რეალურ ძალთა განწყობილებამ უნდა გადასწყვიტოს კაცობრიობის ბედი.

აღსანიშნავია, რომ ამ მიმართულებით მოსკოვთან შეთანხმების დამცველთა უკანასკნელი ბასტიონიც დაეცა; ვინაიდან სოციალისტურ-ინტერნაციონალმაც დაპყარა იარაღი და მასშიდაც გაჰქარა კრემლთან საერთო ენის გამოჩვენის იმედი *).

ჩვენთვისაც ისე, როგორც ეს მოწინავეშია ნათქვამი. ამ გიგანტურ ჰიდოლში მოსკოვის საბოლოო დამარცხება ეჭვს არ იწვევს; მაგრამ მიმომხილველის როლი სურათის საერთო ჩარჩოების ჩამოსხმით არ განისაზღვრება; მან მდგომარეობის ცალკე ფაზებს უნდა გაუწიოს ანგარიში, მოვლენებს ფეხდაფეხ მისდინოს; შესაძლებელი სისწორით წარმოიდგინოს მიმდინარე პროცესის ტემპი და დაინახოს, ანტიმოსკოურ ძალთა გზაზე მდგომი დაბრკოლებანი; ერთი სიტყვით, გაითვალისწინოს საერთო სურათის მეორე მხარეც.

აქ არის წყარო იმ გარეგნულ წინააღმდეგობისა, რომელიც «ჩვენი დროშა»-ს მკითხველმა, შესაძლოა, აღმოაჩინოს მოწინავეის და ჩვენ შორის.

დასავლეთის ბლოკს ატლანტიკის პაქტმა ჩაუყარა საძირკველი. აუარებელი დრო და შრომაა გაწეული მის გასამტკიცებლათ; მიუხედავად ამისა ატლანტიკა დღესაც არ წარმოადგენს ერთი მიზნით და ნებისყოფით შედუღებულ ოჯახს; ძველი ქიშპი, ინტერესთა წინააღმდეგობა, ამბიციები და ამასთან დაკავშირებული მოქმედების მეთოდები ხელს უშ-

*) ამაზე დაწვრილებით იხილეთ ამავე ნომერში კ. გვარჯაიას წერილი: «სოციალისტური ინტერნაციონალი».

ლიან დასავლეთის გამთლიანებას; ტრადიციულ დიპლომატიამ თითქოს დრო მოჰუპო და გაჰქრა; მაგრამ მოკავშირეთა ურთიერთობაში ის კიდევ დარჩა.

სპარსეთის მაგალითი ზემონათქვამის საუკეთესო მაგალითია. ამ კუთხის მნიშვნელობის წარმოსადგენათ საქმარისა გეოგრაფიულ რუქის თვალის გადავლება: რუსეთისათვის სპარსეთი მცირე აზიის კარია; თუ მან ეს შეხეუტა ამით დაეპატონება ერთად ერთ ხმელეთის გზას, რომელსაც მიყვავართ სუეცამდე და აქედან კიდევ უფრო შორს, ჩრდილო-აფრიკამდე; ამავ დროს სპარსეთის ნავთს მესამე ადგილი უჭირავს მთელ სამყაროში. განსაცვიფრებელია მოკავშირეთა, თუ მეტი არა, გაუფრთხილებლობა ამ სათუთ პუნქტის დაცვაში; სწორედ აქ მოუვიდა ანგლო-საქსონებს დიდი მარცხი, რომელმაც, შესაძლოა, კატასტროფიული ხასიათი მიიღოს. მიზეზი? ურთიერთ შორის ქიშპი: ირანის ნავთი ომის შემდეგ ორ დიდ ტრესტთა ბრძოლის საგანი გახდა; ნავთის ტრესტები სახელმწიფოა სახელმწიფოში; საკუთარი დიპლომატია, პოლიცია, შპიონაჟი, კორუპცია. ეს ყოველივე მათი ატრიბუტებია; ირანში ბრძოლამ დაუზოგველი ფორმები მიიღო; გათავდა ეს იმით, რომ სპარსეთის მთავრობამ ნავთის მთელი წარმოების ნაციონალიზაცია გამოაცხადა; შეხლა-შემოხლაში აიშალა ძალები, შიგ შემოიჭრა სარწმუნოებრივი ფანატიზმი, უტრავლებიანადმი სიმძულვარე და კომუნისტური დემაგოგია; ინგლისის მთავრობამ იჯიუტა; მან ორი თვით დააგვიანა ნავთის ნაციონალიზაციის ცნობა, არც სპარსეთის მთავრობა იხვეს უკან; მას ეს არც შეუძლია და ამ გვარად, შესაძლოა, სპარსეთში ჩინეთის ამბავი განმეორდეს.

ჩვენ აქ სპარსეთის შემთხვევა, მთელი სერიიდან, მხოლოდ საილუსტრაციოთ მოვიყვანეთ, საერთო სურათი ისეთია, რომ დღესდღეობით არ შეგვიძლია მოკავშირეთა მთლიანობა რეალობათ ჩავთვალოთ: სადავოა ხმელთა შუა ზღვის საკითხი; დღესაც გადაუწყვეტელია ოსმალეთ-საბერძნეთის ატლანტიკის პაქტში შეყვანა; ისპანიასთან ამერიკა იძულებულია სეპარატიული კავშირი ეძიოს და სხვა.

სწორედ ამით არის გამოწვეული შემოდგომის ციებ-ციხელებიანი სეზონი: ამერიკა ცდილობს დაკარგული დრო აინაზღაუროს. სან ფრანცისკო, ოტავა (კანადა), ვაშინგტონი, რომი, ყველა ამ კონფერენციებს—ერთი თვის მანძილზე—ევალება მდგომარეობის აღდგენა და ინიციატივის ხელში აღება.

გაზაფხულის საერთო დაშოშმინების მოლოდინი არ გამართლდა; მარკ არტურის გადაყენება, მალიკის მოწოდება,

კორეიაში ბრძოლის შეჩერება ძნელათ ეგუებიან დღევანდელ ფაქტ-ფაქტს; უეჭველია, რომ საერთო ომის შანსი გაიზარდა; უდავოა რჩება, რომ ორივე მხარე ამას გაურბის; მაგრამ ისეც ხომ უდავოა, რომ ადგილობრივი კონფლიქტი ისე გადრმავდა და გაიზარდა, რომ საერთო ომამდე ერთი ნაბიჯი დარჩა.

სან-ფრანცისკოს კონფერენციას იაპონია-ამერიკის კავშირი მოყვება; რასაც წმინდა სამხედრო მიზანი აქვს დასახული; ვაშინგტონი, დარწმუნებული უნდა ვიყოთ, ილიუზიებს არ ეძლევა; მან ჩვენზე უფრო კარგათ იცის, რომ გუშინდელ მტერთან კავშირი მას ადამიანთა მასალას არ შემატებს; პოლიტიკურათ, ნივთიერათ და სულიერათაც განადგურებული იაპონია დღეს დღეობით ცუდი მოკავშირეა; მაგრამ ამერიკამ ოსტატურად გაიმეორა ის, რაც მოსკოვმა აღმოსავლეთ გერმანიაში ჩაიდინა: მოკავშირის სახით მან იაპონია სახმელეთო, საჰაერო და საზღვაო ბაზათ გაიხადა; ის იქ რჩება მთელი თავის სამხედრო პოტენციალით და სარგებლობს მოკავშირის პოტენციალითაც. თუ არ ვცდებით, «ცივი ომი»-ს პერიოდში ეს პირველი შემთხვევაა ინიციატივის ამერიკის ხელში გადასვლისა. უბრალო სამართლიანობა მოითხოვს ითქვას, რომ სან-ფრანცისკოს მანიფესტი არ არის მოკლებული სიდიადეს და ამავე დროს ის მოწმობს მის მძლავრ გაქანებას. მომავალი დავაანახებს, შესძლებს თუ არა ატლანტიკის დიდი რესპუბლიკა ინიციატივის ბოლომდე შენარჩუნებას...

სრულიად ბუნებრივია, საერთაშორისო კრიზისის გამწვავებასთან დაკავშირებით ყველა ერთა ემიგრაციის ამოძრავება. ასეთ დროს ჩვეულებრივი ემიგრანტული სინამდვილე ფერს იცვლის: პირადი, თუ ჯგუფური ჯახი ადგილს უთმობს პასუხისმგებლობის გრძნობას; ცოცხალი საქმის მოლოდინი სწმენდას ემიგრანტულ ჭაობს; აჯანსაღებს სულს, აღვიძებს ყოველდღიურ ჭირ-ვარამით მოდუნებულ ძალებს და ქმნის დარღვეულ მთლიანობის აღსადგენ ატმოსფერას. ასეთია ცხოვრების კანონი; ემიგრაცია, რომელიც ამას არ ემორჩილება, არ ასრულებს ვალს თავის თავის და თავის ქვეყნის წინაშე.

საგულისხმოა, რომ ამ უამათ ყველა სხვებს რუსის ემიგრაცია აძლევს გამოღვიძების მაგალითს; დღემდე ეს უჩვეულო ამბავია; დღემდე ამ წრეების საქმიანობა ერთმანეთ შორის ყურნალ-გახეთებში გაუთავებელ პოლემიკით განისახლვრებოდა; ეხლა კი გამაერთიანებელი კონფერენცია ფიუსენში, მიუნხენში, შტუტგარში...; წარმოიდგინეთ რომ, რუსს ემიგრანტების ამოძრავებამ მსოფლიო პრესაშიდაც დიდი გამოძახილი ჰპოვა.

ქართველი პოლიტიკური ემიგრაცია დღესაც არ არის გაერთიანებული. ესეც არანვეულებრივი ამბავია: ჩვენ წარ-

სულს ეს არ ეგუება; განსაკუთრებით გაუშართლებელია მსგავსი დაუდევრობა დღევანდელ დღეს, ქარიზმალის მოლოდინში. ახალი ომი საქართველოს რას უქადის ჩვენ ეს ნათლად გვაქვს წარმოდგენილი. არც ერთი შეგნებული ქართველი მომავალი საერთო შეჯახების მოტრფიალე ვერ იქნება; მეტს ვიტყვით: ჩვენდათავად, საქართველოს განთავისუფლების საფასურად მესამე დიდ ომს არ ვისურვებდით. მაგრამ ჩვენ ვინ რას გვკითხავს? იმდენი ასაფეთქებელი მასალაა ქვეყნად დაგროვილი, რომ ეს უბედურება, შესაძლოა, სწორედ მაშინ დაატყდეს კაცობრიობას, როცა ამას არავინ არ მოელის.

გაივლის დრო და ქართველი პოლიტიკური ემიგრაციის მემბრებიანე განცვიფრებით აღნიშნავს, რომ საერთაშორისო მდგომარეობის ასეთ კრიტიკულ მომენტში ქართველობა უცხოეთში დაშლილობის უმწველ სურათს წარმოადგენდა.

როცა უცხოეთის ქართველობაზე ვლაპარაკობთ, პარიზი გვეყავს სახეში. საბედნიეროთ, პარიზის სენი სხვაგან, ჩვენ მემამულეთ, ყველგან არ მოდებია. ამერიკაში ჩვენ თანამემამულეთა ერთსულოვანობამ დიდი ნაყოფი გამოიღო: ანესონის 26 მაისის გამოსვლა; ვიცი თი ისიც, რომ პარიზიდან ამ ერთსულოვანობის დარღვევის ცდამ დღემდინ, ყოველ შემთხვევაში, მიზანს ვერ მიაღწია; სამართლიანობა მოითხოვს აღნიშვნას მიუნხენში ქართველობის, მიუხედავად ყოვლისა, შეწყობილ საქმიანობას.

დროა ბოლო მოელოს პარიზშიდაც უპასუხისმგებლო მოქმედებას. ნუ გავამარტივებთ საკითხს და ნუ გიტყვით, რომ ბრალი მხოლოდ გამთიშველთა თითო ოროლა პირებს ედებათ; გამთიშველები მუდამ იყო და იქნება; ემიგრანტული ცხოვრების სიდუხჭირე ამისათვის საუკეთესო ნიადაგია; ჩვენ ხომ უცხოეთში გადმომყნილნი არა ვართ? უცხო ძალამ ამოგვლიჯა მშობლიურ მიწიდან და სხვის ქვეყანაში გადმოგვყარა. განა გასაკვირალია თუ 30 წლის ტანჯვამ ძველი თაობა დაშალა და დაანგრია? ახალი თაობა კი საქართველოს დამის ახლო წარსულს მხოლოდ გადმოცემით იცნობს. გადმოცემების ფასი კი ჩვენ მწარე გამოცდილებით ვიცი: ყველა ქვეყნის და ეპოქის ემიგრაცია დაახლოვებით ერთი და იგივეა; გასულ საუკუნეში დიდი მიცკევიჩი პოლონეთის ემიგრაციის ატმოსფეროში მოიწამლა. ნუგეშათ ნუ ჩაეთვლით, თუ ვიტყვით, რომ აქობამდე ქართველი ემიგრაცია სხვებისას სჯობდა.

ამა წლის 28 იანვარის და 9 სექტემბრის მრავალრიცხოვანი კრებები, იქ გამართული კამათი უტყუარათ მოწმობენ ქართველ ემიგრაციის ცხრამეთედის ჯანსაღობას; მას მხოლოდ ხელმძღვანელობა აკლია. ეს უკანასკნელი დაუყოვნებლივ უნდა გასწორდეს, მოვლენები არ იცდიან. ისედაც დავიგვიანეთ. მაგრამ, სჯობს დაგვიანებით, ვიდრე არასოდეს.

პა. ნაშვილი.

ჩვენის ღრმის სატკიპრები.

4. პოლიტიკა და ეკონომიკა.

ახლანდელი ეკონომიური წესწყობილება ვითარდებოდა და იმან განვითარების უმაღლეს საფეხურს მიღწია პოლიტიკურ თავისუფლების პირობებში. ქვეყნები ერთი მეორეს უხალხოვდებოდნენ საქმიან ნიადაგზე, მრეწველობა ქალაქიდან ქალაქში გადადიოდა და ერთი კუთხიდან მეორეში თავისუფლად ვრცელდებოდა. სიმდიდრის ზრდას—თუმცა იგი უმცირესობის ხელში გროვდებოდა—თან აქლდა ხალხთა ეკონომიურ მდგომარეობის საერთო გაუმჯობესება და ქონებისა და შრომის ქვეყნებს შორის—თუმცა არა თანასწორად—გადაწაწილება.

ამ გარემოებას ის დიდი დადებითი მოვლენა ახასიათებდა, რომ იქ, სადაც მრეწველობა ვითარდებოდა, საზოგადოებაში ცოდნა და განათლება, როგორც საზოგადო, ისე ტექნიკური, ვრცელდებოდა და ხალხის მონაწილეობა ქვეყნის მართვა-გამგეობაში მატულობდა. მოქალაქეთა თავისუფლებას და თანამედროვე დემოკრატიულ დაწესებულებათა შემოღებას თვით ეკონომიურ ცხოვრების განვითარების პირობები მოითხოვდა. დიდი-ბრიტანეთის და საფრანგეთის, გერმანიის და ბელგიის, შვეიცარიის, ჰოლანდიის, სკანდინავიის ქვეყნების ეკონომიური კეთილდღეობა ძველ ევროპაში, ხოლო შეერთებულ შტატების და კანადის ახალ კონტინენტზე, ამ ნიადაგზე—პოლიტიკურ თავისუფლების და პოლიტიკურ დემოკრატიის განვითარების ნიადაგზე—აშენდა. წინააღმდეგ, რუსეთში და საზოგადოთ აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში, აზიაში და აფრიკაში, სადაც ეკონომიური ცხოვრების პროგრესი ნელის ნაბიჯით მიმდინარეობდა, პოლიტიკური ცხოვრებაც განუვითარებელი დარჩა.

ამ ეპოქის ნიშნობლივი თვისება ისიც იყო—და ეს იყო იმის უარყოფითი მხარე—რომ «მწარმოებელი» ანუ, უკეთ რომ ვსთქვათ, წარმოების პატრონი, საზოგადოების უმცირესობას რომ წარმოადგენდა, გახდა საზოგადოების ეკონომიურ ცხოვრების მესვეური და ამ ცხოვრების ზღვაში შეცურებული ხომალდის მესაქეობა მან აიღო ხელში. მის გავლენის ქვეშ ვითარდებოდა და მისი ინტერესების ბეჭედი აჯდა თითქმის ყველაფერს, რაც საზოგადოების ეკონომიურ ურთიერთობას ახასიათებდა: მუშავდებოდა მისთვის სასარგებლო წესები წარმოების და აღებ-მიცემობის, იწერებოდა ამის შესაფერისი კანონები, ეწყობოდა მრეწველთა ნაციონალური და ინტერნ. შეთანხმებები, ტრესტები და სინდიკატები.

ყოველივე ეს, ტექნიკის განსაცვიფრებელ სისწრაფით ზრდასთან ერთად, უდიდეს გავლენას ახდენდა სახელმწიფოს შინაურ პოლიტიკაზე და საერთაშორისო ურთიერთობაშიც ხშირად გადამწყვეტ როლს თამაშობდა. ბურჟუაზიულ სა-

ხელმწიფომ პოლიტიკა ეკონომიკას დაუმორჩილა, პირველი მეორის სამსახურში ჩააყენა და ეს არც უნაყოფო ყოფილა მისთვის: ბურჟუაზიულ წესწყობილებამ ამ გზით თავის განვითარების აპოგეას მიაღწია.

პატარა ევროპის ქვეყნებმა ამ პირობებში უდიდესი ადგილი დაიჭირეს მთელ მსოფლიოს ეკონომიურ ცხოვრებაში. ევროპის სახელმწიფოები (საბჭოთა კავშირის გამოკლებით) თავის ტერიტორიით 5.429.000 კვადრ. კილომეტრზე მეტს სივრცეს არ წარმოადგენენ და 374 მილიონ მცხოვრებით იყვენ დასახლებული (1929 წ.); აზიის (საბჭოთა კავშირის ჩათვლით) და აფრიკის ტერიტორიები კი, ერთად აღებული, 70.858.000 კვადრ. კილომეტრს უდრის (თითქმის 13-ჯერ მეტს ევროპისაზე) და მათი მოსახლეობა 1.200 მილიონ მცხოვრებს აღემატებოდა (სამჯერ მეტია ევროპისაზე). ამავ დროს, საერთაშორისო აღებ-მიცემობა უდრიდა (1929 წ., დიდი ეკონომიურ კრიზისის დაწყებამდის): ევროპის ქვეყნების 35.059 მილიონ ოქროს დოლარს და აზია-აფრიკის ერთად მხოლოდ 13.727 მილიონს, ესე იგი: მოსახლეობის ერთ სულზე იგი უწევდა, დაახლოებით, ევროპაში 94 დოლარს, ხოლო აზია-აფრიკის ქვეყნებში 11 დოლარს ანუ რვაჯერ ნაკლებს (ნაციათა ლიგის სტატისტიკურ ცნობების მიხედვით).

მართალია, როგორც ვსთქვი, არც საზოგადოების შიგნით, სხვადასხვა სოციალურ ჯგუფებს შორის, და არც სახელმწიფოთა გადაღმა, საერთაშორისო მასშტაბით, სიმდიდრე თანასწორათ არ ყოფილა განაწილებული; მაგრამ იგივე პირობები, ევროპის გამდიდრებას და მისი ეკონომიური ცხოვრების განვითარებას ხელს რომ უწყობდა, იმავე დროს სოციალურ უსამართლობის და უთანასწორობის მოსპობასაც ნიადაგს უმზადებდა. ჩამორჩენილი ქვეყნების განვითარება და მშრომელის ექსპლოატაციიდან განთავისუფლებისთვის ბრძოლა წარმოიშვა თვით თანამედროვე წარმოების განვითარების პირობებიდან და ვინ იტყვის, რომ ამ უკანასკნელ საუკუნის განმავლობაში დიდათ არ გაუმჯობესებულიყოს ყოველგან საზოგადოების ფართო წრეების ეკონომიური, კულტურული, უფლებრივი და სოციალური მდგომარეობა? ის, რაც დღეს ხდება საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიურ ცხოვრებაში, აუცილებელი განვითარებაა იმის, რაც დღემდის იქმობდა. თუმცხრამეტე საუკუნე უმთავრესად წარმოება-მრეწველობის განვითარების ხანა იყო, ჩვენი საუკუნის მორიგი ამოცანა გახდა ამ განვითარების ნიადაგზე აღმოცენებულ და საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიურ ცხოვრებაში გაბატონებულ უსამართლობის მოსპობა: ჩამორჩენილ ხალხების საამდროვე ცხოვრების ასპარეზზე გამოყენება, მწარმოებლის მომხმარებლისთვის დამორჩილება და მშრომელის ექსპლოატაციიდან განთავისუფლება.

აქ მოულოდნელი არაფერი მომხდარა: დიდი ხანია მშრო-

მწიფი ხალხი ამისთვის იბრძვის: და საზოგადოების მოწინავე ნაწილი მას ამაში მხარს უჭერს; დიდი ხანია არა მხოლოდ ფილანტროპები, არამედ მეცნიერები, ეკონომისტები და პოლიტიკოსები აუცილებლათ სთვლიან, თვით სახალხო მეურნეობის განვითარების თვალსაზრისით, მშრომელთა სოციალურ-ეკონომიურ მდგომარეობის გაუმჯობესებას; დიდი ხანია პოეტიც, ხალხის გულის შესაიდუმლე, ამას ამბობდა თავის უზენაეს ნიჭის და ინტუიციის წყალობით:

«მრომისა ახსნა—ეგ არის ტვირთი

«ძლევა—მოსილის ამ საუკუნის,

«კაცთა ღელვისა დიადი ზვირთი

«მაგ ახსნისთვის მედგრათა იბრძვის!»...

ამას ახლა ნათლად ხედავს ყველა, ამის უარისყოფა შეუძლებელია; დადგა სოციალურ განვითარების ახალი ეპოქა და იმის ბორბალი უკან აღარ მოტრიალდება. ხალხი საქმე იმაშია, თუ რა გზით წავა იგი წინ, რა საშვალეებებს აირჩევს ამისთვის კაცობრიობა?

რამდენათ ცოდნა და ტექნიკა ვითარდებოდა, იმდენათ ნაწარმოების რაოდენობა ქვეყნათ მატულობდა; წინანდელი შიში, რომ ნაწარმოების ზრდა მოსახლეობის ზრდას ვერ გასწვდებოდა, ახლა წარმოების განსაცვიფრებელ ზრდის და ზედმეტ ნაწარმოების დაგროვების შიშმა შესცვალა. ევროპის ქვეყნებს, ამ ბოლო დროს, საგარეო ბაზრების ვადიდების მაგიერ, იქ ასპარეზი უმცირდებოდა, როგორც ორი ძლიერი კონკურენტის—ამერიკის შეერთებულ შტატების და იაპონიის—ამ ასპარეზზე გაძლიერებით, ისე—და კიდევ უფრო—ადგილობრივ მრეწველობის აღორძინების გამო: ცოდნა და ტექნიკა შორეულ ქვეყნებსაც მისწვდა, დღემდის ეკონომიურათ ჩამორჩენილ ერებმაც ხელი მოკიდეს საკუთარ საშვალეებებით თავის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას, მრეწველობის და აღებ-მიცემობის განვითარებას, გაუმჯობესებულ ტექნიკის შემოღებას.

ამიტომ ძველებურ წარმოდგენას ევროპიელ მწარმოებელზე, ევროპიელ კაპიტალისტზე, როგორც ყოველის შემძლებელზე, და იმის პეგემონიას მსოფლიოში ნელ-ნელა ფრთები ეკვეცებოდა. ყველა ხედავდა, რომ ამიერიდან იმდენათ ნაწარმოები არ იყო საქმბარი, რამდენათ ნაწარმოების მყიდველი ანუ მომხმარებელი; არსებული ბაზრები ნაწარმოებს ვეღარ იტევდა, მწარმოებლის უკონტრ. ფარფაშს საზღვარი დაედვა.

დემოკრატიის ზრდაც—საყოველთაო საარჩევნო უფლება და საზოგადოების ფართო წრეების გამოხსვლა პოლიტიკურ ასპარეზზე—ეკონომიურ განვითარებას თან რომ მოყვა, საზღვრავდა წარმოების პატრონის გავლენას საქვეყნო საქმეებზე და აძლიერებდა მომხმარებლის ანუ საზოგადოების სულ ფართო სოციალურ წრეების გავლენას ქვეყნის მართვა-გამგე-

ობაზე. ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში და განსაკუთრებით ჩვენს დროში შემოღებული იქმნა საყოველთაო (უცენზო) საარჩევნო უფლება პარლამენტებში და ადგილობრივ თვითმართველობებში, დაწესდა თავისუფლება სიტყვის, რწმენის და ასოციაციების, გაადვილდა ქვეყნებს შორის ურთიერთობა და ეკონომიურ განვითარების ზრდას თან მიყვა ზრდა პოლიტიკურ გავლენისა საქვეყნო საქმეებზე დღემდის უჩინარ წრეების. შესაძლებელი იყო ნახტომები, ხდებოდა რევოლუციები, მაგრამ ქვეყნის ეკონომიურ ცხოვრების ძალით ვარდაქმნას, სანამ ამის პირობები არ მომწიფდებოდა, ე. ი. მარტო-მარტო თეორეტიულ და იდეოლოგიურ მოსაზრებათა საფუძველზე, სერიოზულათ არავენ ფიქრობდა. არც მეცნიერება და არც ერთი გავლენიანი პოლიტიკური მიმდინარეობა ამას არ გულისხმობდა.

რუსეთის დიდი იმპერიაც ამ მხრივ გამოწაკლისს არ წარმოადგენდა, იგიც ამ გზას მიყვებოდა, თუმცა ხელის ნაბიჯით. რამდენათ იგი ვითარდებოდა ეკონომიურათ. იმდენათ იგიც პოლიტიკურათ წინ მიდიოდა: მოისპო ბატონ-ყმობა, შემოღებულ იქმნა განათლებულ ქვეყნების მართლმსაჯულება, დაწესდა ქალაქის და სოფლის თვითმართველობა, მოწვეული იქმნა პარლამენტი... დასავლეთ ევროპის ქვეყნებთან შედარებით ეს პოლიტიკური ცვლილებები ძალიან უმნიშვნელო იყო, მაგრამ თვით რუსეთის და აზიის ქვეყნების ამ ასი წლის წარსულთან შედარებით ყოველივე ეს ისეთსავე პროგრესს წარმოადგენდა, როგორც რუსეთის ეკონომიური განვითარება ამ უკანასკნელ საუკუნის განმავლობაში. 1917 წლის თებერვლის რევოლუციას უნდა დაეგვირგვინებია რუსეთის იმპერიაში მობინადრე ერების ეკონომიურათ და პოლიტიკურათ თავისუფლათ განვითარების ფართო გზაზე გამოსვლა. მაგრამ ეს არ მოხდა. მეტად მძიმე და საბედისწერო გამოდგა პირველი დიდი ომის შედეგები რუსეთის იმპერიის დემოკრატიულ გზით განვითარებისთვის. სულ რამდენიმე თვეში აქ საზოგადოების უმცირესობა ძალით დაეპატრონა ხელისუფლებას და შემდეგ, ხელისუფლების შენარჩუნების მიზნით, ისეთ პოლიტიკის წარმოებას შეუდგა იგი, სრულებით რომ არ შეეფერებოდა რუსეთის ეკონომიურ აგებულებას. ბოლშევიზმის უმთავრესი დამახასიათებელი მოვლენა ეს არის: პოლიტიკის ეკონომიურ სინამდვილიდან ჩამოშორება და მთელი ეკონომიური ცხოვრების პოლიტიკისთვის დამორჩილება, უსასტიკეს ზომებით; ეკონომიურ ცხოვრების თავის პოლიტიკურ იდეოლოგიის თანახმად მოწყობა, რათაც ეს არ უნდა დაჯდეს. ამ ნიადაგზე აშენდა მათი მეთოდი ეკონომიურ გავლენის გავრცელების გარეშე ქვეყნებზედაც; ისინი ქვეყანას ჯერ პოლიტიკურათ იმორჩილებენ და შემდეგ იქ თავის ეკონომიურ სისტემას ძალდატანებით ახორციელებენ.

უკანასკნელ დიდი ომიდან საბჭოთა კავშირი გამარჯვე-

ბული გამოვიდა და მისი გავლენა საერთაშორისო საქმეებზე ძალიან გაიზარდა. საბჭოთა კავშირის გავლენის ქვეშ ახლა 700 მილიონზე მეტს მცხოვრებს ანგარიშობენ; შეუძლებელია, რომ მსოფლიოს მთელი მოსახლეობის ამ მესამედის ყოფაცხოვრებას, მათი სხვა ქვეყნებიდან გამიჯენას და კარჩაკეტილ ცხოვრებას, მათ მეთოდს საზოგადოებრივი ცხოვრების მოწესრიგებისას თავისი გავლენა არ მოეხდინა კაცობრიობის დანარჩენ ნაწილზე, სხვა ქვეყნების შინაურ ცხოვრებაზე და ცოთიქმის ყოველგან, სახელმწიფოს შიგნით, შინაური პოლიტიკური ბრძოლა გამწვავდა და პოლიტიკურ მიმართულებათა დაპირდაპირება ახლა უფრო სასტიკ ხასიათს იღებს, ვინემ ოდესმე. სახელმწიფოს როლი ყოველგან შეუფერებლათ იზრდება, ხოლო იმ ქვეყნებში, სადაც ტოტალიტარული რეჟიმი დამკვიდრდა, სახელმწიფო ხომ კერპათ არის გადაქცეული და მას ეწირება მსჭვებრპლათ ხალხის კეთილდღეობა, პიროვნების თავისუფლება და ადამიანის ღირსება და პატივისცემა. აქ მოხდა გამრუდება სახელმწიფოს დანიშნულების და იმის აპარატი თავის დანიშნულებას ეწინააღმდეგება. სახელმწიფო ესაპიროება საზოგადოებას, როგორც დამხმარე ძალა თავის ნივთიერ და სულიერ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლათ, წესის და წესრიგის, კანონის და მოქალაქეთა უფლებების, როგორც საზოგადოების შიგნით, ისე იმის გარეშე მტრისაგან დასაცავათ: სახელმწიფო ესაპიროება საზოგადოებას ადამიანის პიროვნულ თავისუფლების და მისი კეთილდღეობის განვითარებისთვის და არა ადამიანის დასამონებლათ და მოქალაქის დასაჩაგრავათ. ასეთი იყო გზა პროგრესის და ამ გზით ცდილობდა წინსვლას დღემდის კაცობრიობა. ამ დანიშნულებას ემსახურება დღესაც დემოკრატიული წესწყობილება, მაგრამ მდგომარეობა გაართულდა, როცა ამ გზაზე დემოკრატიას წინ გადაეღობა ტოტალიტარული რეჟიმი, თავისი განსაკუთრებული იდეოლოგიით და მოქმედების უცნაური მეთოდით.

ამ იდეოლოგიის და მოქმედების ამ მეთოდის ნიადაგზეა ქვეყანა ორ მოწინააღმდეგე ბანაკათ რომ დაირაზმა და ეს გარემოება საფუძვლათ დაედვა შიშს ახალ ომებისას. ეს შიში იპყრობს ახლა საზოგადოების უმთავრეს ყურადღებას, კჰმნის დაუდევარ მდგომარეობას, იწვევს საომარ სამზადისს და მოითხოვს აუარებელ ხარჯებს. საზოგადოება, მთელი კაცობრიობა ამ შიშით გამოწვეულ პოლიტიკას ექვემდებარება. ხალხთა საერთო ეკონომიურ ინტერესების პირველ პლანზე წამოყენებას შეეძლო კაცობრიობის გაერთიანება; პოლიტიკამ და პოლიტიკურ იდეოლოგიის სამსახურში ხალხის ეკონომიური ინტერესების ჩაყენებამ გათიშა და ერთი მეორის მოწინააღმდეგე ბანაკებათ დარაზმა იგი.

საერთაშორისო ურთიერთობის გაართულებას ემატება მეტად მწვავე, დიდი შინაური საკითხები. ცხოვრებას უნდა

თავისი გაიტანოს: ცოდნა და ტექნიკა ვითარდება შეუმჩნეველათ, ხალხი მუშაობს, წარმოება იზრდება. საზოგადოებრივი ცხოვრების ძველი ჩარჩოები ვეღარ იტევს ცხოვრების ახალ მოთხოვნილებებს, რომელნიც ყოველგან ახალ საკითხებს აყენებენ, წარსულ ეპოქისთვის უცხოს და უჩვეულოს.

1. ასეთია, სოციალურ-ეკონომიურ სფეროში, საკითხი კერძო საკუთრების. კერძო საკუთრების პრინციპი და მის საფუძველზედ აშენებული ეკონომიური ურთიერთობა საღვთო კანონათ იყო აღიარებული წინანდელ თაობების მიერ, იგი ყველა დარგში ხელშეუხსლებელათ იყო მიჩნეული, როგორც ჩვეულებით, ისე კანონმდებლობით. ჩვენს დროში ეს პრინციპი ირღვევა, იგი ძალიან «შელახულია»; და არა იმიტომ, რომ მის წინააღმდეგ, სხვათა შორის, კომუნისტები ილაშქრებენ და ბევრჯერ უმართებულათ, არამედ იმიტომ—და ეს არის უმთავრესი—რომ მისი მიზეზები უფრო ღრმა არის და ისინი ეკონომიურ ცხოვრების აწინდელ განვითარების პირობებიდან გამომდინარეობენ. საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარებამ ცხად ჰყო, რომ საწარმოო საშვალე-ბათა კერძო საკუთრებაზე აშენებული ეკონომიური ურთიერთობა ხშირად ვეღარ აკმაყოფილებს საზოგადოების მოთხოვნილებას, იგი ხშირად უმცირესობის უმრავლესობაზე ძალ-მომრეობას ემყარება და ცხოვრების ნორმალურათ წინსვლას აბრკოლებს. ეს გარემოება დიდი ხანია ყურადღებას იქცევდა რჩეულთა—მწერალთა, ეკონომისტთა, პოლიტიკოსთა—მაგრამ უშედეგათ. მხოლოდ საზოგადოების განვითარების და იმის ფართო წრეების პოლიტიკურ ასპარეზზე განოსვლასთან ერთად ეს საკითხი გადაიქცა საქირბორატო საკითხათ და დღეს იგი მთელი სიგრძე-სიგანით საზოგადოებას წინ დაუდგა მოსაწყსრიგებლათ. ამ საკითხის სწორათ გაგებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს იმის სამართლიან წესით და ჰუმანიურ საშვალეებით მოწყსრიგებისთვის.

ძველს, კერძო საკუთრების და ინდივიდუალურ მეურნეობას პრინციპზე აშენებულ სახალხო მეურნეობას პირველი ლახვარი თვით კაპიტალისტური რეჟიმის განვითარებამ ჩაკრა: ანონიმურ (უხსახლო) სააქციონერო საზოგადოებათა გამრავლება, პატრონთა სინდიკატები და საერთაშორისო შეთანხმებები, ტრესტები და მონოპოლიები—ყველა ეს და სხვა ამ გვარი ზომები, შემოღებული კაპიტალისტურ წარმოების და ალემ-მიცემობის გასანვითარებლათ, ჩვენს თვალ-წინ, თანდათან და აშკარად სჩაგრავდა და უკანა პლანზე აყენებდა კერძო ინდივიდუალურ მეურნეობას, პატრონის მიერ უშუალოდ და პირდაპირ თავის საქმეების გაძლოლას. ამ ევოლიუციას საზოგადოება ნელ-ნელა ეჩვეოდა და ძველი წარმოდგენა მესაკუთრის განუსაზღვრელ უფლების შესახებ თავის საკუთრებაზე ისე, როგორც ინდივიდუალურ მეურნეობის რილი თანამედროვე წარმოებაში და ალემ-მიცემობაში, ფაქ-

ტიურათ სუსტდებოდა. დღევანდელი კაპიტალისტი მრავალ სხვადასხვა საქმის მონაწილეა, ხოლო ისე, რომ არც ერთის იმათგანის სრული მესაკუთრე-პატრონი იგი არ არის: იგი აქციონერთა კოლექტიურ ნებას ემორჩილება. ეს ხდება ყოველგან, ცოტად თუ ბევრად განვითარებულ კაპიტალისტურ რეჟიმის პირობებში.

ამნაირად, თუ დემოკრატიის მისწრაფებების პრაქტიკულად განხორციელებას თან მოყვა, სხვათა შორის, საზოგადოების თუ სახელმწიფოს ჩარევა სახალხო მეურნეობაში, კერძო მესაკუთრის შევიწროება და მეურნეობის ზოგიერთ დარგის კერძო მფლობელობიდან საზოგადოების თუ სახელმწიფოს ხელში გადასვლა, ეს არ არის მოვლენა უეცარი, მოულოდნელათ თავზე დამტყდარი, Deus ex machina, ამის ნიადაგი თანდათან მომზადდა, ეკონომიურათ და ფსიქოლოგიურათ, იგი თანამედროვე ეკონომიურ ცხოვრების წინსვლით არის გამოწვეული და ამ წინსვლას იგი უსათუოდ ხელსაც უწყობდა ერთხანს; მაგრამ ამავე დროს ეს ზომები, პირდაპირ თუ არა პირდაპირ, ახალ გზებს უსახავდა საზოგადოებას, ახალ მიმართულებას ეკონომიურ ურთიერთობის სფეროში. მფლობელობის ეს ახალი ფორმები, თორმეტი «საამხანაგო» ანუ კოლექტიურ საკუთრების, დემოკრატიამ უფრო და უფრო განავითარა და იგი მას ახლა ლოდიკურ დასკვნამდის მიყავს: იგი აფართოებს კოლექტიურ საკუთრების ჩარჩოებს, — კოლექტიურ მესაკუთრეთ ხდება, ერთი ჯგუფის მაგიერ, მთელი საზოგადოება, თემი, ქალაქი, სახელმწიფო, — და მას ახალი შინაარსითაც ავსებს. დემოკრატია, სახელდობ დემოკრატია სოციალისტური, აღარ ერიდება კერძო საკუთრების ზოგიერთ დარგების, — სახელდობ, წარმოების უმთავრეს საშვალელების და არაყოველღვარ კერძო საკუთრების, — შეზღუდვას და იმის კერძო მესაკუთრეობიდან საზოგადოების ხელში გადაცემას სოციალიზაციის, ნაციონალიზაციის თუ მუნიციპალიზაციის სახით. საზოგადოებაც ახლა ნებსით თუ უნებლიეთ უფრო ადვილათ ურიგდება ამას და იგი ეკონომიურ ურთიერთობის ახალ ნიადაგზე დგება. ეს გარემოება მითხრავს შესაფერ პოლიტიკასაც.

ამ პოლიტიკას სხვადასხვანაირათ ახორციელებენ. საბჭოთა კავშირში, მაგალითად, ამას ახორციელებენ ძალდატანებით, ადამიანისთვის შეუფერებელ ზომებით და ფიქრობენ, რომ რეპრესიების და ტერორის საშვალეებით შესაძლებელია სწრაფად დამკვიდრდეს ქვეყნათ კეთილდღეობა. დემოკრატიულ ქვეყნებში უთანხმოება ამ ნიადაგზე, როგორც სოციალურ ცხოვრების სხვა დარგებში, მშვიდობიან წესით რიგდება; საზოგადოებრივი აზრის მომზადებით, და შემდეგ შესაფერ კანონმდებლობის საშვალეებით ტარდება ცხოვრებაში. სოციალური რევოლუცია აქ ახლა თითქმის უმტკივნეულოთ ხდება. ინგლისში და საფრანგეთში, მაგალითად, სახალ-

ხო მეურნეობის თვალსაჩინო ნაწილი «გასაზოგადოებელი», ყოველ შემთხვევაში, სახელმწიფოს და მუნიციპალიტეტის ხელში არის გადასული; ხოლო ეს მოხდა ისე, რომ ამისთვის ციხეში არავინ ჩაუჯენიათ და ქვეყნის მოდელატთ არავინ გამოუცხადებიათ. თუმცა ამ ზომებს აქაც ყავდა სასტიკი მოწინააღმდეგეები. დემოკრატიულ ქვეყნებში უმრავლესობის მიერ მიღებულ კანონის წინაშე თავს იხრის ოპოზიცია. დარწმუნებული, რომ მიღებულ ზომების უმთავრესი მსჯავრის დამდები თვით ცხოვრება არის და; თუ მდგომარეობამ მოითხოვა, ოპოზიციას შეუძლია ხმა კვლავ აღიმალღოს. რადგან აზრი და სიტყვა იქ თავისუფალია, და უმრავლესობა მიიმხროს. მაგრამ საქმე სწორეთ ის არის, რომ ბევრ შემთხვევაში ოპოზიცია რწმუნდება, რომ დემოკრატიის ახლანდელი ეკონომიური პოლიტიკა გამოწვეულია ცხოვრების მოთხოვნილებით; ამიტომ იგი ამ ეკონომიურ პოლიტიკას ვერ ებრძვის ყოველთვის პრინციპიალურათ და მისი კრიტიკის მთელი გესლი უმთავრესად იმ საშვალეებებს შეეხება, მიღებულ ზომების ცხოვრებაში გასატარებლათ რომ არის მიღებული, ესე იგი დეტალებს უფრო შეეხება. ვინემ პრინციპს.

ძნელია სოციალურ რეფორმების ცხოვრებაში გატარება, ხოლო კიდევ უფრო ძნელია ცხოვრებაში გატარებულ სოციალურ რეფორმების უკან წაღება, როცა ეს რეფორმები ეკონომიურ რეკილებლობით არის გამოწვეული. საზოგადოების უმრავლესობის ინტერესებით არის ასულდგმულებული და ცხოვრების ახალს, მუდამ ზრდაში მყოფ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას ემსახურებოდა. ვინც ამ პირობების გარეშე ფიქრობს საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიურ სტრუქტურის გარდაქმნას, იგი იძულებული ხდება ძალდატანებას და ტერორს მიმართოს და ამ დანიშნულებით სახელმწიფო აპარატის ხელში ჩაგდებას, თუნდაც უმცირესობის მიერ. ამიტომ სახელმწიფოს, როგორც ზევით იყვანოთქვაში, მათ კონცეპციაში სრულიად განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს: იგი ყოველის შემძლეა ყოველგვარ პირობებში!...

2. სახელმწიფოს დიდს პოლიტიკურ-ადმინისტრაციულ ფუნქციებს ჩვენს დროში დიდი ეკონომიური ფუნქციები ემატება, სახელდობ: სახელმწიფოს მიერ უშუალოდ წარმოების მოწყობა სულ სხვადასხვანაირ დარგში, სახელმწიფო მრეწველობა და ალბ-მიცემობა. ამის შესახებ ჩვენ წინადაც გვეყონია საუბარი და ნათქვამს ნულარ განვიმეორებთ. აქ აღნიშნა ვინმე მხოლოდ ერთი თვალსაჩინო გარემოების, რომლის გამო, ბევრის აზრით, შესაძლებელია, რომ სახელმწიფოს ეკონომიური საქმიანობა საზოგადოების შემავიწროებელ პოლიტიკურ ფაქტორათ გადაიქცეს, მას ეკონომიური შედეგები დადებითიც რომ მოყვეს. და აი რატომ.

თანამედროვე წარმოების და ალბ-მიცემობის წესი ძალიან გართულებულია; იგი მცოდნე ხალხს მოითხოვს, სპე-

ცილისტებს, და დიდს პრაქტიკულ გამოცდილებას. ამიტომ ასეთი საქმეების გაძღოლა პატრონის, განსაკუთრებით კოლექტიურ პატრონის, ხელიდან, — სულ ერთია ეს კოლექტიური პატრონი კერძო მესაკუთრეა (მაგ., სააქციონერო საზოგადოება) თუ საზოგადოებრივი ხასიათის დაწესებულება (მუნიციპალიტეტი, სახელმწიფო). — თანდათან სპეციალისტ-ტექნიკოსების, დირექტორების-გამგებების ხელში გადადის. რამდენათ სახელმწიფოს ეკონომიური ფუნქციები მატულობს და იქ სპეციალისტ-მოხელეების როლი იზრდება, იმდენათ ამ საქმეებში ხალხის წარმომადგენელთა გავლენა ფაქტიურათ სუსტდება და მათი კონტროლი ვეღარ სწვდება ყველაფერს, როგორც ეს იყო ძველათ, უფრო მარტივ პირობებში. განსაკუთრებით სახელმწიფოს ეკონომიურ საქმიანობაში ნამდვილ პატრონის — განმკარგულბედლის როლს საქმის უშუალო ხელმძღვანელები — მოხელეები იჭერენ, ისინი არიან ხშირად საქმისთვის ნამდვილი ტონის მიმცემნი.

მართალია, მოხელე-სპეციალისტების გავლენა (ბიუროკრატიული აპარატი) უფრო ძლიერია ტოტალიტარულ სახელმწიფოებში, ვინემ დემოკრატიულში (დიქტატორები ხშირად ვეღარ ერევიან მათ მიერვე შექმნილ ბიუროკრაციას), მაგრამ ტენდენცია მოხელეების გავლენის ზრდისა დემოკრატიულ სახელმწიფოებშიც ძალიან მატულობს. ამ უკანასკნელ გამკარგებებამ აფიქრებია ერთს ცნობილ ამერიკელ მწერალს (I. Burnham) ამ რამდენიმე წლის წინად გამოქვეყნებულ წიგნში — და ამ წიგნმა მაშინ საერთო ყურადღება მიიპყრო — ის აზრი განვიითარებია, რომ კაპიტალიზმი კვდება, ხოლო მის მოადგილეთ მოდის არა კომუნისმი და არც დემოკრატიული სოციალიზმი, არამედ «დირექტორების» (გამგებების) რეჟიმი. წიგნსაც მან ასეთი სახელი უწოდა: Managerial Revolution (ვამგებების რევოლუცია) *).

ძნელი დასაჯერებელია, რომ ავტორის წინასწარმეტყველება ასრულდეს. თავისუფლება ადამიანის თანდაყოლილი მისწრაფებაა და შეუძლებელია საბოლოოდ იმან არ გაიმარჯოს ძალმომრეობაზე, სულ ერთია თუ ვინ აწყობს შეთქმულებას ხალხის უფლებების წინააღმდეგ — საზოგადოების ჯგუფი, პოლიტიკური პარტია თუ სახელმწიფო აპარატი. მაგრამ ზევით მოყვანილი აზრი ამერიკის კაპიტალისტურ და თავისუფალ პირობებში აღზრდილ მწერლის მიერ წამოყენებული, მინც ძალიან დამახასიათებელია. ის, რასაც იგი ითვალისწინებს — მანქანის ვაბატონება წარმოებაში და ტექნიკის როლის გაზრდა ეკონომიურ საქმიანობაში, ეკონომიურ ფუნქციების ცენტრალიზაცია და იმის საშვალეებით ტექნიკოს მოხე-

*) გადმოთარგმნილია ფრანგულათ, ლეონ ბლიუმის წინასიტყვაობით, სახელწოდებით: L'Ere des Organiseurs (ორგანიზატორების ხანა). Edit. Calman-Lévy. Paris.

30263

ლევების გავლენის გაძლიერება მართვა-გამგეობაზე—განა ჩვენი დროის ერთ ფრიად მნიშვნელოვან მოვლენას არ წარმოადგენს?

რამდენათ სახელმწიფოს მიერ სამეურნეო საქმეების უშუალოდ წაყვანის მიმართულება განვითარდება, იმდენათ მოხულებების გავლენა საზოგადოებაში გაძლიერდება. ამის წინააღმდეგ ბრძოლა შესაძლებელია არა ზევიდან ნაკარნახევები უროკრატულ წესით, სადაც პოლიტიკური მოსაზრებანი ხშირად უფრო მეტ როლს თამაშობდენ, ვინემ ეკონომიური ანგარიში, არამედ ხალხის მომზადებით, ხალხთან ერთად და ხალხის საშვალეებით ყოველდღიურ საქმეების მოწყობით, ადმინისტრაციულ აპარატიდან დამოუკიდებლათ, მაგრამ საზოგადოების ინტერესებზე დამყარებულ კანონმდებლობის ფარგლებში. ამ საშვალეებს იძლევა ჩვენს დროში მხოლოდ დემოკრატიული წესი მართველობისა, შეიძლება ნელი, მაგრამ უფრო უმტკივნეულო ზომებით, ვინემ სხვა რომელიმე რეჟიმით.

ასე, ახალმა დრომ, ჩვენმა ეპოქამ, ეს ორი უდიდესი მნიშვნელობის საკითხიც დაუყენა კაცობრიობას მოსაწყსრიგებლათ: ა) ეკონომიურ ურთიერთობის ახალ ფორმებში ჩამოსხმა, სადაც ინდივიდუალური და კერძო მეურნეობა მრავალ დარგში საზოგადოებრივმა მეურნეობამ უნდა შესცვალოს (საკითხი უმთავრესად სოციალურ-ეკონომიურ ხასიათის) და ბ) ეს უნდა მოხდეს ისე, რომ სახელმწიფო არ აცდეს მისთვის მიჩნეულ დანიშნულებას, საზოგადოებას შერჩეს თავისუფლება და ადამიანის პიროვნება არ გახდეს სახელმწიფო აპარატის განუსაზღვრელ ოპეკის საგანი, რის ტენდენციებევრად თუ ცოტად, ყველგან არსებობს ახლა (საკითხი უმთავრესად პოლიტიკური).

კაპიტალისტური წესწყობილება ძალიან შეირყა, მაგრამ ამიტომ ყველაფერი, რაც კაპიტალისტურ წესწყობილებას მოუცია წარსულში, არ არის დასაგმობი და დასავიწყარი. მან მოგვცა, სხვათა შორის, დიდი გამოცდილება ისეთ ეკონომიურ პოლიტიკის წარმოების, რაც მას დიდი ხნის განმავლობაში ამაგრებდა და ინახავდა. ეს გამოცდილება დემოკრატიამ უნდა გამოიყენოს, ხოლო იმ განსხვავებით, რომ იგი მთელ საზოგადოების, და არა კერძო ინტერესების. სამსახურში უნდა ჩააყენოს და მის მიღწევას ჰუმანიურ საშვალეებით უნდა ეცადოს. უმთავრესი ცნება ამ გამოცდილების არის: პოლიტიკა ეკონომიკას—ანუ ცხოვრების რეალურ მოთხოვნილებებს—უნდა დაემორჩილოს და მას უნდა ემსახურებოდეს და არა განყენებულ დოქტრინებს და ხალხის ამ დოქტრინების ნიადაგზე ძალდატანებით, ადამიანის დამამცირებელ ზომებით, ცეცხლით და მანჯილით დაყენებას.

რუსულ ემიგრაციაში.

ცნობილია რომ ყველაზე მრავალ რიცხოვანი ემიგრაცია რუსეთში ყავს რუსებს. ეს ემიგრაცია ისე, როგორც სხვა ერის ემიგრაცია, დანაწილებულია პარტიებთა და ჯგუფებთა—დაწყებული მონარქისტებიდან გათავებული სოციალისტებით. ეს ჯგუფები და პარტიები ისე ებრძვიან ერთმანეთს, როგორც სხვა ერის ემიგრაციაში, მაგრამ ერთ საკითხში, თითქმის ყველა, მაინც ერთი აზრის არიან. ესაა საკითხი ეროვნული. რუსეთის ერთიანობა, მისი ყოფილი ტერიტორიის მთლიანობა—ყველას მიერ უდაოთ აღიარებულია. მართალია, ეს მთლიანობა მემარჯვენეთ წარმოდგენილი აქვთ მონარქიის სახით, მემარცხენეთ—ფედერაციის, მარა ერთი და მთელი მაინც საერთო დებულებათ არის გამოცხადებული.

ამ ემიგრაციის გვერდით, პარალელურათ, არსებობს იმ ერების ემიგრაცია, რომლებიც წინეთ მომწყვდეული იყვნენ რუსეთის იმპერიის ფარგლებში. აქაც არის პარტიები და ჯგუფები, შეხლა-შემოხლა, მარა ერთში აქაც ყველანი ერთი აზრის არიან. ესაა იგივე ეროვნული საკითხი. ყველა ესენი იბრძვიან და მუშაობენ თავის ქვეყნის დამოუკიდებლობის აღსადგენათ თუ მოსაპოებლათ. ამ რიგათ, ერთი ქვეყნის და ერთი და იმავე რეჟიმის მიერ გამოდგენილი ემიგრაცია ისე მკაცრათ იყოფა ამ ეროვნულ ხაზზე, რომ მიუხედავათ ზოგი პარტიული პროგრამის ერთიდაიგივეობისა, დღემდის არ მოხერხდა ერთი საერთო სახელმძღვანელო ორგანოს დაარსება. და არ მოხერხდა მხოლოდ და მხოლოდ იმიტომ რომ რუსის ემიგრაცია იცავს რუსეთის მთლიანობას და არ ცნობს ერების დამოუკიდებლობას, ხოლო ერების ემიგრაცია უარს ყოფს ამ მთლიანობას და იცავს დამოუკიდებლობას. ამ ნიადაგზე დავა და შეხლა-შემოხლა გრძელდება 30 წელიწადია.

ამ უკანასკნელ დროს ამ დავაში შემოიჭრა მესამე ელემენტი. ესაა საერთაშორისო პოლიტიკური სიტუაცია, რომელიც ასე მკაფიოთ, ასე მკაცრათ და ასე აშკარათ უპირდაპირდება საბჭოთა რეჟიმს. შეიქმნა მდგომარეობა, როცა ან უნდა მოხდეს საბჭოთა რეჟიმის დიდი ხნით სტაბილიზაცია, ანდა დაემხოს იგი. და აი, ამ გადამწყვეტ მომენტში, რუსის ემიგრაციის უფრო პასუხისმგებელი ჯგუფები თითქოს გაიხსნა და გამოყოფილად სადაო საკითხს მისაღებ დებულებას აღსადგენ. ესაა აღიარება ერთა თვითგამორკვევის უფლების. თვითფულმა ერმა საყოველთაო ხმის მიცემით, თავისუფლების ყოველგვარი გარანტიის დაცვით, უნდა გამოარკვიოს რა სურს მას—დამოუკიდებლობა თუ რუსეთის ფარგლებში დარჩენა. ეს პროცედურა კი უნდა ჩატარდეს ერთა ლიგის ოფიციალური წარმომადგენლის ხელმძღვანელობით.

ჩვენ კმაყოფილებით აღვნიშნავთ რუსის ემიგრაციის ასეთ დიდ და მნიშვნელოვან ნაბიჯს. ეს მართლაც რომ დიდი

წარმატებაა და მას, ეყვი არაა, შესაფერი გავლენა ექნება ყველა ერის პოლიტიკურ მუშაობაზე და ურთიერთ კავშირის მოგვარებაზე. ყველა ერების ემიგრაციის გაერთიანებას კი შეუძლია დიდი როლი ითამაშოს როგორც კომუნისტური რეჟიმის წინააღმდეგ ბრძოლაში, ისე იმ მდგომარეობის შექმნაში, რომელიც უნდა დამყარდეს საბჭოთა რეჟიმის დაცემის შემდეგ. ამ მომავალი რეჟიმის საკითხში პატრია ერები მეტად დაინტერესებულა, რადგან მათ არ შეუძლიათ დამშვიდებული იყვნენ, თუ რუსეთში დამკვიდრდა ისეთი რეჟიმი, რომელიც მიზნათ დაისახავს რუსეთის მთლიანობის ხელახლა აღდგენას. შეიძლება გადაჭრით ითქვას, რომ ყოველივე ცდა ამ მხრივ გამოიწვევდა უდიდეს შეხლა-შემოხლას ეროვნებათა შორის, რომლის აცილება შეიძლება მხოლოდ და მხოლოდ ეროვნული საკითხის წინდაწინ დადებითად გადაჭრით. როგორც სჩანს, რუსის ემიგრაციამ უკვე შეიგნო ეს და კიდევაც დაადგა ამ გზას.

აქ ჩვენ გვინდა აღვნიშნოთ მხოლოდ შემდეგი: ამ საერთო დებულებიდან გამოყოფილი უნდა იქნეს საქართველოს საქართველოს საკითხი არ გავს არც ერთ სხვა ერის საკითხს. საქართველო იყო რესპუბლიკა ცნობილი და აღიარებული ყველას მიერ. ის იცნო თვით საბჭოთა რუსეთმა. მან შექმნა სახელმწიფო ყველა თავის ატრიბუტებით. გაატარა უდიდესი აგრარული რეფორმა, შეიმუშავა კანსტიტუცია, მოახდინა დამოუკიდებლობის ბრძოლა, შეიქმნა სახელმწიფო ეკონომიკური საარჩევნო წესით. ყავდა ელჩი უცხო სახელმწიფოებთან და სხვ. და სხვ. ასე რომ მან უკვე გამოარკვეა თავის თავი და გამოარკვეა დამოუკიდებლობის სასარგებლოთ ერთხმად. მართალია ისიც დაეცა, მარა დაეცა არა შინაგანი გადატრიალებით როგორც სხვები, არამედ იქმნა დაპყრობილი. ამიტომ მისი საკითხი არის არა ეროვნული—გამოსარკვევი და საცნობი, არამედ საკითხი ოკუპაციის მოხსნის, უცხო ჯარების გაყვანის, რასაც თავისთავათ მოჰყვება მისი სახელმწიფოებრივი აღდგენა.

გვაქვს საბუთი განვაცხადოთ რომ საქართველოს ეს განსაკუთრებული მდგომარეობა კარგათ ესმის ემიგრაციის ზოგ მემარცხენე ნაწილს და თუ ამას დაუმატებთ რომ ამ ბოლო დროს ეს განსაკუთრებული მდგომარეობა იცნო და საჯაროთ აღიარა («ფოზროუდენიე» № 15) მემარჯვენე დაჯგუფების ისეთმა მეთაურმა, როგორიც არის მელგუხოვი—უნდა ვიფიქროთ რომ ეს შევნება გახდება საერთო რუსის ყველა ემიგრაციისათვის. ეს კი საშვალეობას მისცემს ქართველ ემიგრაციას მათთან ერთად საერთო ძალღონით ხელი შეუწყოს იმ რეჟიმის დასამარებას, რომელმაც ამდენი უბედურება დაატეხა თავს რუსეთში შემავალ ყველა ერებს.

გვ. ურატაძე.

... ისევ ერთობაზე!

უცხოეთში გადმოხვეწილი ქართველი, რომელიც საკუთარ სამშობლოს უბედურებაზე ფიქრობს, არ შეიძლება არ ხედავდეს ქართულ პოლიტიკურ ემიგრაციის მთლიან მუშაობის საჭიროებას, ერთ სამოქმედო ხაზზე დარაზმვას.

სწორედ, რომ დღიდან მისი არსებობისა ამის მიუცილებლობას ამტკიცებს ყველა, რამდენი თაბახი ქალაქი დაიხარჯა, რამდენი მხურვალე სიტყვებით მოწოდებანი გამოიცა, მაგრამ საერთო სურვილი განუხორციელებელი დარჩა, სიტყვა საქმეთ ვერ იქცა, რეალური გამოხატულება ვერ პოვა. რატომ ასე ძნელი გახდა ყველასგან მიჩნეულ საჭიროების განადგება?... იმ თავითვე იქნა შეცდომა დაშვებული, — სამშობლოში არსებულ პარტიათა შორის დავისა — დაჯახების აქ გადმოტანა, წარსულის დაფასების მიზნით ურთიერთ ცოდვათა ქექვა, ქირღვა, განიაგება, თავდასხმა. ამან დაასუსტა ეროვნული ოჯახი, დაქსაქსა ძალები, დაგვაშორა მეგობრები, მაშინ როდესაც ამ ერთი ოჯახის ენერჯია, წერით, სიტყვით თუ სხვა საშუალებებით საერთო მტრის წინააღმდეგ უნდა ყოფილიყო მიმართული...

ამ დავის მანძილზე თანდათან მივიწყებულ იქნა, პირველ ხახებში უდავოთ აღიარებული ვითარება, დაპყრობილ ერის მიერ ნაჩვენებ გზიდან გადახვევა და ბილიკებზე სიარულით შინა მართველობის საკითხის წინ წამოყენება.

რუსეთის მიერ დაპყრობილ ერთაგან საქართველოს მდგომარეობა განსაკუთრებულია, მისი განმათავისუფლებელ ბრძოლის ხასიათიც რამოდენიმედ განსხვავებულია. ჩვენი ერის სუვერენული უფლება ცნობილია მსოფლიოს მიერ. იგი მხოლოდ უცხო ძალის მიერ ფეხ-ქვეშ გათელილი უცდის აღდგენას, სამართლიან მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას. ამ უფლების დამცველი უცხოეთის წინაშე — ერის მიერ ნდობით აღჭურვილი, სუვერენობის მატარებელი ორგანოა, იგი მოწოდებულია არც ერთი შესაფერისი შეზღვევა ხელიდან არ გაუშვას და ქვეყნიერებას მოაგონოს ამ მოპოებულ უფლებების არსებობა. დროთა სიხანგრძლივე ვერ მოშლის უცხო ძალისგან კლიტე დადებულ ერის, — ერთხელ თავისუფლად გამოთქმულ სურვილს, მის მისწრაფებას, მრავალფეროვან ბრძოლებითა და წარსულის მაგალითებით დამტკიცებულს.

რომელ პატარა ერს შეუძლია საკუთარი გზით თავის განთავისუფლება? თავისუფალიც კი ეძებს მეზობელს, მოკავშირეს თავის დამოუკიდებელ არსებობის შესანარჩუნებლად და ასეთ საერთაშორისო მძიმე და უდიდეს ძალთა დაპირისპირების ხანაში განა შეუძლია დაპყრობილ ერის შვილთ, მის

ბედზე მზრუნავთ ხელიდან გაუშვან რომელიმე იარაღი, რომელიც კი მათ გამოადგებათ, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ერის სუვერენულ უფლებების დასაცავად? არსებულის გამაგრება, მისი ავტორიტეტის შენარჩუნება, განმტკიცება ყველა ქართულ პატრიოტთა მოვალეობაა, მისდამი დანმარების აღმოჩენა, ქართულ საქმის წარმოებაში მოწინააღმდეგეობის მიღებაა.

მის გვერდით არის ემიგრაცია პოლიტიკური, ქართველობა დაგროვილი. სამშობლოს ბედით წამებულნი, უხეშძალადობის მსხვერპლი, მოაზროვნე, ერის კულტურის, ტრადიციების დამცველი, მისი ზნე-ჩვეულების მატარებელი, უცხოელთა შორის მეგობრების მაძიებელი, რომლის მიერ ათეულწლების მანძილზე დათესილი თესლის ნაყოფი ჩვენს ერს მოაგვალში გამოადგება. მის დამოუკიდებელ არსებობის დამკვიდრებას ხელს შეუწყობს. ასეთ ძალას ცხადია არ შეუძლია იყვეს ხელზე-დაკრეფილი, ბასიური. მაგრამ მისი ნაწილების ცალკალკე მოქმედება, სხვადასხვა გზით სიარული საერთო საქმისთვის მავნებელია, შემადფერხებელია. მისი სურვილების, რჩევის, აზრის, ენერჯის ერთ კალაპოტში ჩაყენება—ქართული საქმიანობის წარმატებაა... ამ უდავო საქმიანობის შესრულება ცარიელი სიტყვებით, უბრალო სურვილების გამოთქმით შეუძლებელია, საქიროა საზღვარგარეთ დათანხმებული ორგანიზაციებისა და საქირო ძალების სრული მობილიზაცია, შეთანხმებული მუშაობის გეგმის დასახვა და განსაზღვრულ უფლებით აღჭურვილ ორგანოს დაარსება, მისი შენობის, ერისგან წარმოგზავნილ სუვერენულ ორგანოსთან თანამშრომლობისა და შეთანხმების პრინციპზე აგება. თუ ძირითადი მიზანი ერის განთავისუფლების ბრძოლისა— აღიარებულია, თუ უკუგდებულია ჩვენ მიერ ზევით აღნიშნული უსარგებლო და მავნე დავის ხანა,—შეუძლებელი არაა შეთანხმება და ერთ მიზნისთვის ყველა სასიცოცხლო ძალთა დარაზმვა...

წარმოუდგენელია დღეს ვინმე იყვეს პარტიზანულ ბრძოლით გატაცებული, ჯგუფური უნიანობით გამსჭვალული. შეუძლებელია დავიწყებული არ იქნას თუნდაც ახლო წარსულის თავდასხმები, რადგან ამ შეურაცყოფილ გრძობათა დღეის დაძლევა რა არის შედარებით იმასთან რასაც იქ იტანს ჩვენი ხალხი. ჩვენი იქაური,—ეროვნული ტრადიციის განცდით, იქაური სურათის ჩვენს გონებაში გადმოტანით შეუძლებელია არ გადაილახოს ყველა დაბრკოლებანი და ერთ ორგანოში თავი არ მოიყაროს მომქმედ ძალებმა...

ბ. ს.

სოციალისტური ინტერნაციონალი.

უკანასკნელი დიდი ომის პროცესში მეორე ინტერნაციონალი დაიშალა და მისი ძალები დაიქსაქსა. საფრანგეთის ლიბერაციის შემდეგ იყო ცდები სოციალისტური პარტიების დასაახლოვებლად და ერთმანეთთან დასაკავშირებლად. ამ მიზნით მოწვეულ იქნა კონფერენციები: ლონდონში 1944 და 1945 წლებში. შემდეგ ხელახლად ინგლისში, შვეიცარიაში, ბელგიაში და დაბოლოს ციურხის კონფერენციამ 1947 წელს აირჩია ერთი საერთო ორგანო, კომისკოტ წოდებული; რომელიც უფრო წაავადა ურთიერთშორის საინფორმაციო და საკავშირო ბიუროს, ვიდრე ვეროპის სოციალისტურ პარტიების ხელმძღვანელ ორგანოს.

გასულ ივლისის პირველ რიცხვებში ქალაქ ფრანკფურტში (გერმანია) მოხდა ყრილობა ვეროპის და სხვა შორეულ ქვეყანათა სოციალისტურ პარტიათა წარმომადგენლებისა. ამ ყრილობაზე წარმოდგენილი იყო 34 პარტია, რომელიც აერთიანებს 10.000.000 პარტიის წევრთ და რომელთაც არჩევნების დროს ხმას აძლევს 44.000.000 მოქალაქე.

ფრანკფურტის ყრილობის დადგენილებით აღდგენილ იქნა სოციალისტური ინტერნაციონალი, რომლის წევრნი არიან დღეს ვეროპის სოციალისტურ პარტიების გარდა: კანადის, იაპონიის, ინდოეთის, ურუგვაის და არგენტინის პარტიები. მალე ინტერნაციონალის წევრნი იქნებიან ახალი ზელანდიის და ავსტრალიის მუშათა პარტიები. სულ ახლო მომავალში შესაძლებელია ინტერნაციონალში არაევროპიელი მუშათა პარტიები უმრავლესობაში აღმოჩნდნენ.

წინანდელი აღმასრულებელი კომიტეტის ადგილას ინტერნაციონალს ეყოლება გენერალური საბჭო, რომელიც თავის მხრიდან ირჩევს ბიუროს. ამ ბიუროს თავმჯდომარე ინგლისელი მორგან ფილიპსია.

ინტერნაციონალმა მიიღო ახალი პროგრამის პროექტი, რომელიც ემყარება არა რაიმე სოციალოგიურ ანალიზს თანამედროვე საზოგადოებისა და არც რაიმე ერთი მთლიანი იდეოლოგიით არის ის გაკლენტილი: ის დაწერილია მოკლე თეზისების ფორმით; რომელთა ერთობლიობა მაინც იძლევა სავსებით ნათელ და დასრულებულ კონცეპციას პოლიტიკური და ეკონომიური, სოციალური და ინტერნაციონალური დემოკრატიის, საერთოდ დემოკრატიული სოციალიზმისა.

პროგრამის პირველ თეზისში აღნიშნულია, რომ კაპიტალისტურმა სისტემამ, გამოიწვია, რა საწარმოვეო ძალთა უაღრესი განვითარება, ამავე დროს კერძო საკუთრების უფლება დააყენა ადამიანის უფლების მალა, შექმნა დაქი-

რავებულ მუშათა ახალი კლასი, მოკლებული პირველ ხანებში ყოველგვარ სოციალურ უფლებებს და მით განადა კლასთა ბრძოლა აუცილებელი.

თუ კაპიტალიზმის განვითარების ერთ ეპოქაში კლასთა ბრძოლა აუცილებელი იყო, რადგანაც სამრეწველო პროლეტარიატი ყველაზე უფრო იყო დაჩაგრული და სწორედ ამიტომ სოციალისტური იდეები დაქირავებულ მუშათა წრეებს მოედო, დღეს, ნათქვამია პროგრამაში, სხვა საზოგადოებრიული ჯგუფებიც—გლეხები, მეთევზენი, თავისუფალ პროფესიაში მომუშავენი და კანტარის მოსამსახურენი, ხელოსანნი და წვრილი ვაჭარნი, მხატვარნი და მეცნიერების მუშაკნი იგნებენ, რომ სოციალიზმი მათთვისაც საუკეთესო გზაა მომავლისაკენ. სოციალიზმი მიმართავს ყველა მათ, ვისაც საქირით მიაჩნია ადამიანის ადამიანის მიერ ექსპლუატაციის მოსპობა.

ამნაირად, კლასთა ბრძოლის როლი განსაზღვრულია დღევანდელ ეპოქისათვის. სამრეწველო პროლეტარიატის მოქმედება ითქვიფება ყველა მშრომელთა საერთო მოსწრაფებაში შექმნან ახალი საზოგადოება, დაარსონ ახალი წყობილება, რომელიც იქნება დამყარებული სოლიდარობის, თანამშრომლობის და სოციალური სამართლიანობის ნიადაგზე.

პროგრამა ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ სოციალიზმი მიისწრაფვის არა მხოლოდ ეკონომიური და სოციალური კეთილდღეობის, არამედ მორალურ და ფსიქოლოგიურ ღირებულებათა მოსაპოვებლათაც.

სოციალიზმი მიისწრაფვის განახორციელოს მისი მიზნები არა ძალადობით, არამედ მშვიდობიანი გზით. ის ცდილობს მიიმხროს მცხოვრებთა უმრავლესობა, რათა სოციალისტურ პარტიებმა დემოკრატიული გზით მიიღონ ძალაუფლება. სოციალიზმი თავისუფლების გარეშე, უდემოკრატიოთ წარმოუდგენელია, დემოკრატიის აყვავება და სრული განვითარება უსოციალიზმით შეუძლებელია.

საკმაო ადგილი აქვს დათმობილი პროგრამაში სოციალიზმის და დემოკრატიის სასტიკ მტერს—კომუნისმს.

პროგრამის მე-7—8—9—10 თვისებებში აღნიშნულია ყველა ის ბოროტება და ვნება, რომელიც რუსეთში ბოლშევიკური რევოლუციის შემდეგ კომუნისტებმა მიაყენეს საერთაშორისო სოციალისტურ მოძრაობას: კომუნისტებმა გახეტქეს ყოველგან მუშათა ორგანიზაციები და მით ათეული წლებით შეაჩერეს სოციალიზმის განხორციელება ევროპის ბევრ ქვეყნებში. მათ შექმნეს ისეთი უხეში და დოგმატიური მიმართულება, რომელსაც მარქსისტული კრიტიკის მეთოდთან არაფერი საერთო აქვს და რითაც მთელი სოციალისტური ტრადიცია უარყოფილია. ერთი პარტიის დიქტატურის გაძლიერების მიზნით კომუნისტები ცდილობენ გააღრმავონ კლასთა ანტაგონიზმი. კომუნისმში დღეს ახალი იმპერიული-

ზმის იარაღია. ის ეყრდნობა სამხედრო ბიუროკრატიას და ტერორისტულ პოლიციას. შექმნა რა სიმდიდრის და პრივილეგიების მქონეთა განსაკუთრებული ფენები, კომუნიზმა წარმოშვა კლასთა ახალი საზოგადოება. «იძულებითი შრომა» წარმოადგენს მისი ეკონომიის ერთ მთავარ ფაქტორს.

ეს პირველჯერ არის, რომ სოციალისტური ინტერნაციონალი ასე სასტიკათ ილაშქრებს თავის საჯარო და საპროგრამო დეკლარაციაში რუსეთის, თუ ინტერნაციონალური კომუნიზმის წინააღმდეგ.

სამეურნეო ეკონომიკის სფეროში სოციალიზმის მიზანია, ნათქვამია პროგრამაში, უმუშევრობის მოსპობა, წარმოების გადიდება, ცხოვრების მდგომარეობის გაუმჯობესება, შემოსავლის და ქონების მეტი თანაბარი განაწილება. ამ მიზნების მისაღწევად წარმოება უნდა იქნას დაგეგმული. მაგრამ სოციალისტური დაგეგმვა შეიძლება განხორციელებულ იქნას სხვადასხვა საშუალებებით. თვითთავი ქვეყნის სამეურნეო სტრუქტურისაგან არის დამოკიდებული, თუ რამდენად შესაძლებელია კერძო საკუთრების განსაზოგადოებრივობა და არსებულ ეკონომიურ გაერთიანებათა ნაციონალიზაცია, ანუ განვითარება ახალი საზოგადოებრივი ტრესტების, მუნიციპალური და საოლქო წარმოებების, სამომხმარებლო და სამწარმოებლო კოოპერატივების.

საზოგადოებრივი საკუთრების ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი ფორმები არ წარმოადგენს თავისთავად მიზანს, არამედ არის საშუალებანი, რომ კონტროლი გაუწიოს მრეწველობის მთავარ დარგებს, რომელთაგან დამოკიდებულია მცხოვრებთა კეთილდღეობა.

წარმოების ყველა საშუალებათა განსაზოგადოებრივობის შესახებ პროგრამა ამბობს, რომ სოციალისტური დაგეგმვა არ არის აუცილებლად დაკავშირებული წარმოების ყველა საშუალებების განსაზოგადოებრივობასთან. ასეთი დაგეგმვა შესაძლებელია შეთავსებულ იქნას მრეწველობის მნიშვნელოვან დარგებში კერძო საკუთრების არსებობასთან, როგორც მაგალითად, სასოფლო მეურნეობაში, ხელოსნობაში, საცალო ვაჭრობაში, წვრილ და საშუალო სამრეწველო წარმოებაში. ამ დარგებში დაგეგმვა უნდა ცდილობდეს წააქეზოს და წახალისოს წარმოების უფრო რაციონალური ფორმები ნებაყოფლობითი კოოპერაციების დაარსებით და სახელმწიფო თუ მუნიციპალური დახმარებების საშუალებით. აქვე პროგრამა უმატებს, რომ სოციალისტური დაგეგმვა არ ნიშნავს, რომ სამეურნეო ეკონომიკის სფეროში ყოველგვარი გადაწყვეტილებების უფლება მთავრობის, თუ ცენტრალური ძალაუფლების ხელში იყოს. უნდა მოხდეს სამეურნეო გამგებლობის დეცენტრალიზაცია ყოველგან, სადაც კი შესაძლებელია ამის შეთავსება დაგეგმვის მიზნებთანა.

ზემოთ მოთხრობიდან ნათლად სჩანს, თუ რა დიდი გან-

სხვაგვება ამ ახალ პროგრამის და მეორე დიდი ომის წინ არსებულ ინტერნაციონალის პროგრამის შორის. ძველი პროგრამა უმთავრესად გერმანიის, ავსტრიის, საფრანგეთის და ბელგიის სოციალისტურ პარტიების გავლენით, მათი მსოფლმხედველობით და თეორიული მიდგომით იყო შედგენილი. ეს ახალი პროგრამა, ცხადია, დაწერილია სკანდინავიის პარტიების და განსაკუთრებით ინგლისის მუშათა პარტიის გავლენით და აქტიური მონაწილეობით. აქ მოსჩანს ის დიდი და მდიდარი პოლიტიკური და პრაქტიკული გამოცდილება, რომელიც მიღებული აქვთ მუშათა პარტიებს მათ ყოველდღიურ მოღვაწეობაში ამ უკანასკნელ ათეული წლების განმავლობაში. ამ მათი მოღვაწეობის შედეგია ის, რომ მათ ქვეყნებში დემოკრატიული სოციალიზმი ვიწრო კლასიურ მოძრაობიდან განვითარდა და გახდა ზოგად ხალხური და ზოგად ეროვნული.

აქვე უნდა აღინიშნოს ჩვენთვის ის მეტად საინტერესო ფაქტი, რომ ქართველი სოც.-დემოკრატია თავის მუშაობაში არასოდეს ვიწრო კლასიური ინტერესებით არ ხელმძღვანელობდა, მიმართავდა და თავის გარშემო რახმავდა ქართველი მშრომელი ერის უმრავლესობას. გლახთა შორის ის დიდ მუშაობას ეწეოდა და მათზე ეყრდნობოდა, მისი შეხედულება ამ მხრივ დიდად განსხვავდებოდა ევროპის სოციალისტების შეხედულებისაგან.

მეტად საყურადღებოა აგრეთვე ის, რომ ჩვენი დამოუკიდებლობის ხანაში ეკონომიურ სფეროში განსახიჯადობრივებულ სექტორის გვერდით დიდი ყურადღება ექცეოდა კერძო ინიციატივას და კერძო საკუთრების სექტორის განვითარებას და წარმატებას.

ყოველივე ხელისუფლების წყარო ამა თუ იმ ერშია, ეკონომიური განვითარებაც ყოველთვის პირველად ეროვნულ ჩარჩოებში იწყება და ხდება.

ამას წინეთ ერთი ცნობილი ფრანგი სოციალისტი ირონიით ამბობდა, რომ სოციალისტური პარტიების ნაციონალიზაცია ხდება. ეს ფაქტია. მაგრამ ამით ეროვნული ინტერნაციონალურს არ უპირდაპირდება. წინააღმდეგ. დღეს ყველასათვის ცხადია, რომ ერთი რეალობას წარმოადგენს და ინტერნაციონალური აღმშენებლობა მხოლოდ ამ რეალობის ნიადაგზე შეიძლება. და რამდენად სოციალისტური პარტიები მათ ეროვნულ ჩარჩოებში მომავრდებიან, თუგინდ მათ ფორმაციაზე გავლენა ექნეს მათი ქვეყნების განსაკუთრებულ პირობებს, იმდენათ ამ ცალცალკე წყაროებიდან გამომდინარე, მაგრამ შემდეგ მათ მიმდინარეობაში გაერთიანებულ ტალღებზე დაყრდნობილი ინტერნაციონალი იქნება ძველამოსილი და დიდი მომავლის მქონე ორგანიზმი.

კ. გვარჯალაძე.

დ ე კ ლ ა რ ა ც ი ა

გავეთებული 26 მაისს 1951 წ. ამერიკის შეერთებული შტატების საგარეო მინისტრის აჩეხოლინის მიერ, ამერიკის სმა-ს ქართულ ხეჭიის გახსნის გამო.

ბედნიერი ვარ, რომ მაქვს შემთხვევა შივმართო რამოდენიმე სიტყვით ქართველ ხალხს.

მე ბევრი მსმენია თქვენ მშვენიერ ქვეყანაზედ, მის უმწვერვალეს მთებზე, მის მდიდარ ვაკეებზე, განსაცვიფრებელ ისტორიულ ნაშთებზე, წარსულზე და სულიერ სიძლიერებზე.

მცირეა იმ ამერიკელთა რიცხვი, რომელთაც ჰქონიათ ბედნიერება ენახათ თვით საქართველო, მაგრამ ის ჩვენთვის უცნობი არ არის.

საქართველოს სახელი იწვევს ჩვენში მოგონებას არგონავტთა მოგზაურობისა, რომელნიც იქ ეძიებდნენ ოქროს ვერძს; გვაგონებს პრემეთოსს, ზეცას რომ წმინდა ცეცხლი მოსტაცა და ადამიანს, თავისუფლებისათვის ბრძოლის იარაღთ გადასცა. ქვეყნიერებას კარგათ ახსოვს ქართველი ერის შეუწყვეტელი ბრძოლა, შინის სასიქადულო ისტორიის გასწვრივ, ძველი კულტურის და საქრისტიანო ცივილიზაციის დასაცავად.

ხშირად ყოფილა საქართველო დაპყრობილი,—მაგრამ არასოდეს დამორჩილებული: ქართველმა ხალხმა დღემდის შეინარჩუნა თავისი სახეობა და არასოდეს მას არ დაუკარგავს ნებისყოფა ადამიანურ უფლებათა დაცვის ბრძოლაში. ამიტომაც ჩვენში აღფრთოვანებას იწვევს ქართველი ხალხის ურყევი-სულიერი სიმტკიცე.

ამერიკელ ხალხში დაუთურგნელია რწმენა ყველასათვის თავისუფლებისა და სამართლიანობისა.

ჩვენი შვილები იბრძვიან და იხოცებიან ამ პრინციპების დასაცავად.

«ამერიკის სმა» დღეიდან თქვენ, ქართველებს, გაძლევს საშუალებას საკუთარ ენაზე-ამცნოთ ქართველ ხალხს ჭეშმარიტება, რომელსაც კომუნისტები მას უმაღავენ.

თქვენ მას ეტყვიან, რაც ხდება მსოფლიოში; ამცნობთ მილიტარისტულ და თავდასხმების აქტებს, რომლის პასუხისმგებელი მხოლოდ კომუნისტების შეთაურები არიან.

ამ უკანასკნელთა შეთქმულება და მუქარა აიძულებს თავისუფალ ადამიანს, შეებრძოლოს დესპოტიის გაღრმავებას და გაფართოებას.

ამერიკელ ხალხის და მისი მთავრობის საბოლოო მიზანი—საერთო მშვიდობიანობაა, როცა არ იქნება არც ძლიერი და არც სუსტი, არც ბატონი და არც ყმა; მხოლოდ ასეთი მდგომარეობა შესაძლებელ ჰყოფს თავისუფალ და ბედნიერ შრომას, შიშისა და სილატაკის გარეშე და იძლევა უფლებას თვითელმა იწამოს ის ღმერთი, რომელიც მას უნდა.

ასეთია ჩვენი წარმოდგენა მომავალზე; გიხმობთ ეს გაიზიაროთ. ჩვენი ხალხის სახელით მოგმართავთ ქართველებო, მეგობრული და გულწრფელი სალამით.

ამ მომართვამ ამერიკის საგარეო მინისტრისა ქათველი ერის მიმართ, გამოიწვია დიდი პროტესტი რუსის ემიგრაციაში, როგორ თუ გამოყო მინისტრმა ქართველობა რუსები-საგანო. ისტორიულათ ის გამოყოფილია, მისი არსებობა სამი ათას წელს აცილებს, რაიცა არ აქვთ არც ერთ დღეს არსებულ ერსა, გარდა სომხებისა. რუსები ახალი ხალხია, ქრისტეს დიდი ხნის შემდეგ მოსული და დაბინავებული რუსეთის ცარიელ ტერიტორიაზე.

ამერიკის რუსულ გაზეთში «ნოვოე რუსკოე სლოვო»-ში რუსებმა მოათავსეს საპროტესტო წერილი; რომლის პასუხი იქვე დაიბეჭდა (7 ივნისის ნომერში) არა ქართველის მიერ.

საერთოდ დრო კი არის რუსებმაც გაიგონ ქართველი ერის ისტორია და მას ანგარიში გაუწიონ.

26 მაისი უცხოეთში.

პ ა რ ი ს ი.

26 მაისი პარიზში განსაკუთრებული შინაარსით ჩატარდა. დიდი დარბაზი გაქედილი იყო დამსწრე საზოგადოებით. ზეიმის გახსნისას სათვისტომოს თავმჯდომარემ შ. აბდუშელმა ქართულ ენაზე და ვ. ინწკირველმა ფრანგულად—მიესალმენ დამსწრეთ. რის შემდეგ დიდი და ფრიად შინაარსიანი სიტყვა წარმოსთქვა საქართველოს მეგობარმა საფრანგეთის სენატის წევრმა და ცნობილმა მარიუს მუტემ. მას ფეხზე ადგომით და ტაშის ცემით მიეგება საზოგადოება, მისმა სიტყვამ უდიდესი შთაბეჭდილება მოახდინა დამსწრეებზე, რომელნიც ხშირად აწყვეტილებდნენ ლაპარაკს ტაშის ცემით და «ვაშას» ძახილით.

მრავალ მხრივი და მდიდარი იყო არტისტულ-ლიტერატურული ნაწილი. საზოგადოება კმაყოფილი და ნასიამოვნები დაიშალა.

მ ი უ ნ ს ე ნ ი.

ნივთიერი უსახსრობის გამო, წელს საქართველოს დამოუკიდებლობის დღის—26 მაისის ზეიმი შინაურ წრეში იქნა ჩატარებული. ზეიმისათვის მიუნხენის პოლონელთა ნაციონალურ კომიტეტმა ჩვენს სათვისტომოს დაუთმო საკუთარი დარბაზი.

დარბაზს ამშვენებდა ქართული ეროვნული სამფეროვანი დროშა. შუაგულ ადგილას აღმართული იყო საქართველოს სახელმწიფო ღერბი—თეთრი რაინდი, შეიდმნათობთა შორის მონაჯარდე. მაგიდაზე იდგა ყვავილებში ჩასმული, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პრეზიდენტის ნოე ჟორდანიას სურათი.

დამსწრეთა შორის იყვნენ გერმანული პრესის წარმომადგენლები. საზეიმო შეკრება გახსნა მიუნხენის სათვისტომოს გამგეობის თავმჯდომარემ ბ. ალექსანდრე კორძიამ შესავალი სიტყვით, რომელმაც შეკრებას მოუთხრო ქართველი დემოკრატიის ბრძოლა ეროვნული თავისუფლებისათვის და მომავალში ბრძოლა დაკარგული თავისუფლების აღსადგენად, და ყველა ეროვნული ძალების ერთიანობისაკენ. თავის სიტყვის დასასრულს დამსწრე საზოგადოებას სთხოვა ფეხზე ადგომით პატივი სცენ იმათ ხსოვნას, ვინც თავი დასდევს და სიცოცხლე არ დაიშურეს საქართველოსათვის; რის შემდეგ ქალბატონმა ჯავახიშვილისამ პიანოზე დაუკრა ქართული ეროვნული ჰიმნი «დიდება».

სიტყვები წარმოსთქვეს გერმანულ ენაზე ბ. ბ. ნიკო ნაკაშიძემ და მიმდია ლაშაურმა ქართულ ენაზე. ბ. ნ. ალ. კორძიამ წაიკითხა დეპეშები და წერილები კავკასიელ ერების, უკრაინელების, ეროვნულად მოახროვნე კახაელების, პოლონელების და უნგრელების წარმომადგენლებისა, და აგრეთვე ჩვენი სათვისტომოს უხუცესი წევრის ბ. ნ. გიგო დიასანიძისაგან (დრანგული ზონიდან), ვარლამ გუნიასაგან (ჩრდილო ამერიკის შტატებიდან) და მთელი რიგი ქვეყნებიდან.

დასასრულ კრებამ, საზეიმო ვითარებაში მისაღმგების წერილი გაუგზავნა პარიზში ნოე ჟორდანიას.

საქართველოს დამოუკიდებლობის დღის გამო, მოკლე მიმოხილვა გადასცა მიუნხენის რადიომ. და მთელს რიგ ვახეთებში იყო პატარა წერილები საქართველოს ეროვნული თავისუფლების დღის—26 მაისის გამო.

26 მაისის დღესასწაულის გამო ეროვნულ მთავრობის თავმჯდომარემ ნოე ჟორდანიამ მიიღო მოლოცვის დეპეშები სომოდან და უცხოეთის სხვადასხვა ადგილებში მცხოვრებ ქართველებსგან.

რუსული პრესა.

პარიზის რუსულ გაზეთში, «რუსკაია მისლის» 11 ივლისის ნომერში მოთავსებულია ერთი დიდი ფელეტონი ამ სათაურით: «რუსეთი და საქართველო», ვილაც მარკოვის ხელის მწერით. ამ დიდ საკითხს ავტორი შეეხო ზერეღეთ, მხოლოდ რუსული იმპერიალიზმის გასამტკიცებლათ და ისტორიულ ფაქტებზე აგებულ სინამდვილის მიჩქმალვით. არსებობს უდაო და უტყუარი დოკუმენტები ამ საკითხზე და მათი დამალვა ნიშნავს ისტორიის დამალვას. ერთია ხელშეკრულობა დადებული საქართველოს მეფე ერეკლეს და რუსეთის მეფე დედოფალის ეკატერინე მეორეს შორის. თანახმათ ამ დოკუმენტისა, რუსეთ-საქართველოს შორის დამყარდა კავშირი საქართველოს დახმარებისა ომის დროს და ხელშეუხლებლობა საქართველოს სამეფოსი. მეფე ერეკლეს სიკვდილის შემდეგ პეტერბურგმა დაარღვია ეს ხელშეკრულობა, არ იცნო საქართველოს დამოუკიდებლობა და დაიპყრო ის ძალით. ასეთივე ბედი ეწვია დასავლეთ საქართველოს, რომლის მეფე სოლომონი იძულებული იყო თავიდან აეცილებია დატყვევება რუსეთის მიერ ოსმალეთში გაქცევით, სადაც ის გარდაიცვალა.

ასე სკანდალურათ დაასრულა დიდმა რუსეთმა პატარა საქართველოსან დადებული ხელშეკრულობა.

საქართველომ აღადგინა ეს დაკარგული თავისუფლება 26 მაის 1918 წ. რაც მოსკოვმა იცნო შესაფერი ხელშეკრულებით. აი ეს პირობა დაარღვია იმავე რუსეთის მთავრობამ, შემოიჭრა ჯარით 1921 წ. და ექვსი კვირის ომის შემდეგ დაიპყრო ის ოსმალეთის დახმარებით.

საბჭოთა რუსეთი აღმოჩნდა საქართველოს მუდმივი მტერი—ბრესტიტოვსკის ზავით მან მოიყიდა ოსმალეთი საქართველოს ტერიტორიების გადაცემით, ხოლო 1921 წელს იგივე სიბოროტე ჩაიდინა ყარსის ხელშეკრულებით.

ასე მოეპყრა რუსეთი საქართველოს. მან არ იცნა და არ ცნობილობს დღესაც საქართველოს თავისუფლებას.

მომავალი რუსეთის ვალია ეს წასული შეცდომა გამოასწოროს და იცნოს საქართველოს დამოუკიდებლობა და დაიკავოს მასან კავშირი.

ყველა რუსი არ აზროვნებს მარკოვისებურათ საქართველოზე. ამის მაგალითია ამერიკის რუსულ გაზეთში მოთავსებული წერილი ცნობილი მწერლის პ. ბერლინის საქართველოს შესახებ (გაზ. «ნოვოე რუსკოე სლოვო»).

ავტორის დასკვნები რომ დავტოვოთ მის პასუხისმგებლობაზე—ჩვენ სიამოვნებით უნდა აღვნიშნოთ, რომ მთელიწერილი დიდი გრძობით იხსენიებს ქართველ ერს და ახასიათებს მას როგორც გმირულ და რაინდულ ხალხს, რომელმაც საუკეთესო იდეისათვის ბრძოლაში დიდი მსხვერპლი გაიღო და მით საპატიო ადგილი დაიკავა კაცობრივობის ისტორიაში.

ავტორი ეხება განსაკუთრებით ხაჭაპურიძის წიგნს, რომელიც გამოსულია მოსკოვში 1951 წელს, იხსენიებს აღმწოდებით მასში უხვად გაბნეულ ცინიზმს ქართველი ხალხისადმი, ყოველ ღირსებას მოკლებულ მოქმედებას მისდამი და გაკვირებას გამოსთქვამს თუ როგორ გასთელა ასეთის ვერაფრებით ტომით ქართველმა სტალინმა, ორჯონიკიძემ და ბერიაძემ ქართველი ხალხის თავისუფლებაო.

ტყუილად უკვირს პატივცემულ ავტორს—ცნობილია, რომ ერთი და იგივე ხალხის საშოდან დიდი გმირიც გამოსულა და სისხლის მსმელი მტარვალიც...

გ ა კ ვ რ ი თ.

პარზის ემიგრაციის მარჯვენა სექტორი გამოეყო მთელ ემიგრაციას, შექმნეს თავისი ორგანიზაცია, დაარქვეს ცენტრი და გახადეს ყოველნაირი ცილისწამების ბუდე. მისი თავმჯდომარეა გაბაშვილი, ცნობილი თავისი რეაქციონერობით ჯერ კიდევ საქართველოში, რომელიც მისმა პარტიამ არწამოაყენა და არ აირჩიეს საქართველოს დამფუძნებელ კრების წევრათ. მისი მდივანი და მისი შეგირდია ლ. ზურაბიშვილი; ეს გამოეყო თავის მამას, ივანეს, რომელიც ჩვენთან ერთად მუშაობდა და დაემორჩილა მის მოწინააღმდეგეს. ამით გამოუშვეს ფურცელი საესე ყოველნაირი უორებით წინააღმდეგ სოც.-დემოკ. პარტიისა და ნაციონალური მთავრობისა. მათი მთავარი უორია ის, რომ ვითომ ჩვენ ვართ დაკავშირებული რუსის ემიგრაციასან, ვიღებთ მათ პროგრამას—ერთი მთლიანი რუსეთისას და ვეთხოვებით საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენას. ამ ბრალდების საბუთი არავითარი არ წამოუყენებიათ. ასეთი ზერელე ადამიანები გამოდიან მეთაურათ მათი «ცენტრის».

ასე დავარდა პარზის ემიგრაციის ერთი ნაწილი, რომლის წინააღმდეგ 9 სექტემბერს გაიმართა ქართველი კოლონიის მასიური მიტინგი და სადაც ეს მეუორენი და არას მკეთებლნი გაანიავეს.

ე. ბ. ჯანაშია

(სახელგადაღებული)

ჩვენმა მკითხველმა უკვე იცის თუ როგორ შექნა ემიგრაციის ერთმა უმნიშვნელო ნაწილმა რაღაც ორგანო, რომელსაც უწოდა «ქართული ეროვნული ცენტრი». იცის ისიც თუ როგორ დაგმო ეს «ცენტრი» და გაჰკიცხა მისი ავტორები 28 იანვარს შემდგარმა პარიზის ქართველობის მრავალ-რიცხოვანმა კრებამ. რომელმაც ერთხმად დაადგინა აერჩია კომისია ნამდვილი ცენტრის შესაქმნელათ. ამ დადგენილების სისრულეში მოყვანა მიენდო კრების თავმჯდომარეს ბ. კ. ქავთარაძეს და მის მდივანს ბ. ვ. ლაბაძეს.

თანახმად ამ დადგენილებისა, 9 სექტემბერს, «სოს. სავან»-ის დიდ დარბაზში, შესდგა საზოგადო კრება, რომელსაც დაესწრო 200 მეტი ქალი და კაცი. მოსაწვევე ბარათში აღნიშნული იყო გასარჩევად მხოლოდ ორი საკითხი—გაცნობა საერთო მდგომარეობის და არჩევა საორგანიზაციო კომისიის.

3 ნახ. საათზე ბ. კ. ქავთარაძემ გახსნა კრება და მიმართა მას შემდეგი სიტყვით: ეს კრება ბატონებო არის გაგრძელება იმ კრების, რომელიც შესდგა 28 იანვარს. უყვევლია ამ ორ კრების შორის დიდი ინტერვალი; მაგრამ ჩვენ ეს ჩავიდინეთ განძრახ—ვუცდიდით დამშვიდებას, საერთო აღმოსაფერის დაწყებას, რათა უკეთ შეგვეძლებოდა ჩვენი მოვალეობის ასრულება ამ ჩვენი ქვეყნისათვის საბედისწერო მომენტში. ეს მომენტი ბატონებო აუცილებლათ ავალებს ყველა ქართველს, რომელსაც კი სურს თავის ქვეყანას ემსახუროს. თავი მოიყაროს ერთ ორგანოში, რათა შეერთებული ძალით, უფრო ადვილათ შეესძლოთ ვამცნოთ მსოფლიო სინდისს ჩვენი ქვეყნის გაჭირვება. ამ დიდი საქმისათვის უნდა უკუ ვაჯდოთ ყოველივე ის რაც გვთიშავს და ვეძიოთ ის, რაც გვაერთებს. დღევანდელი კრება სწორეთ ამისთვის არის მოწვეული და იმედი უნდა ვიქონიოთ ის ამას პირნათლათ შეასრულებს. სთხოვს კრებას ფეხზე ადგომით პატივი სცეს ახლად ვადაცვლილ გ. ქუჩის ხსოვნას და საერთო მდგომარეობის გასაცნობათ სიტყვას აძლევს ბ-ნ ვვ. ჯეგუქორს.

მ. კ. მამუკაძე *) ბატონებო! საერთაშორისო მდგომარეობის შესახებ მე მოხსენებას არ ვაკეთებ, არამედ შესავალს, რომელიც მოგვცემს საშვალებას ამ საგნის ირგვლივ აზრთა გაცვლა-გამოცვლისა.

ვერავინ ვერ აიღებს თავის თავზე იწინასწარმეტყველოს თუ რა მოხდება ხვალ. მართალია ორივე მხარე გაუბრუნის მე-

*) უადგილობის გამო ყველა სიტყვები იბეჭდება მეტად შემოკლებით.

სამე დიდ ომს, მაგრამ ადგილობრივი სამხედრო კონფლიქტი უკვე გადასცილდა საზღვრებს და მაშინ, როცა მილიონიანი ჯარები სისხლს ღვრიან ბრძოლის ველზე ძნელია იმის თქმა— შესძლებს თუ არა ორივე მხარის მეთაურობა ასეთი მდგომარეობის ლოკალიზაციას. ქვეყნათ იმდენი ასაფეთქებელი მასალა დაკრული, რომ მცირე რამეს შეუძლია ააფეთქოს ამ მასალებით გატენილი სარდაფი და გამოიწვიოს საერთაშორისო სისხლის ღვრა. ასეთ მწვავე კრიტიკულ მომენტში ყველა დიდი დაპატარა თავდაცვის მოწყობის საქმიანობაშია ყველა ერის ემიგრაციას ეტყობა გამოღვივება და ნეჟხარცებით უნდა აღენიშნოს, ერთადერთ გამონაკლს წარმოადგენს საზღვარ-გარეთელი ქართველობა. ის იძლევა სურათს სრული დაშლილობისას, სადაც ჯგუფური და პირადი ჯახი სპარბობს პასუხისმგებლობას. ეს არ ეგუება ჩვენს ბრწყინვალე წარსულს, როცა ქართველობა თავში ედგა მოწინავე იდეები სათვის მებრძოლთ და მებაირაქტეთ გამოდიოდა პიროვნული თუ ერთ თავისუფლებისათვის ბრძოლაში. ამას უნდა ბოლო მოეღოს და ამის შემთხვევაც ხელთაგაქვს. ცნობილი «ამერიკული კომიტეტი» იღებს ინიციატივას ხელი შეუწყოს ყველა ერის ემიგრაციის ორგანიზაციების ცალ-ცალკე თავის მოყრას და მათ შორის საერთო ფენის გამონახვას მოსკოვის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

დგას საკითხი თუ როგორ პოზიციას აიღებს ქართველი ემიგრაცია ამ შემთხვევაში. გაუშვებს თუ არა ის ხელიდან შემთხვევას, რომ დაანახოს მტერს და მოყვარეს, რომ მას არ დაუკარგავს უნარი მოქმედებისა. უნდა თუ არა მას კვლავინდებურათ ამ დიდ მოძრაობაში მიიღოს მონაწილეობა და დაიჭიროს ის მალეობი, რომელიც მას შეეფერება.

ყველა ის ხმები რომელიც ახლა წერილობით თუ სიტყვიერათ ვრცელდება ამ მნიშვნელოვან წამოწყების წინააღმდეგ მტკნარი სიცრუეა. ჩვენ არ ვეხებით მოტივებს, რომლითაც ეს ხმები არის გამოწვეული—მხოლოდ აღენიშნავთ რომ ეს ხმები ხელს უწყობენ ამ საქვეყნო საქმის დაშლას.

ჩვენი ქვეყნის ინტერესები იმპერატიულათ გვიკარანახებს დაუყოვნებლივ მოხდეს გარდმოხვეწილ ქართველთა გაერთიანება. მან უნდა თავის ერთგული დროშით, მონაწილეობა მიიღოს ყველა იმ ერებთან განურჩევლათ. რომელიც არ ებრძვიან ქართველი ერის კანონიერ მოთხოვნილებას. თუ ქართველი ემიგრაცია ამ თავის წმინდა ზოვად ეღობას არ შეასრულებს—ამით ის მისცემს ყველას საბუთს სთქვას, რომ ასეთ კრიტიკულ მომენტში ის არ აღმოჩნდა თავის სიმალეზე.

ბ. ვვარჯალაძე. ამ უკანასკნელ 30 წლის განმავლობაში ეს პირველჯერ არის, რომ ქართველი ემიგრაცია მთლიანად ირახმება და პოლიტიკურ მუშაობისათვის ემზადება.

დღეს საერთაშორისო მდგომარეობა მეტად რთული და

სერიოზულია. ყველა ჩაგრული ერების წარმომადგენლობა მუშაობს, თუ მუშაობის სამზადისშია. ქართველი ემიგრაციის ვალდებულებაა აგრეთვე მთლიანად დაირაზმოს, ყოველივე უთანხმოება დაივიწყოს, გადალაზოს და დაუყონებლივ აქტიურ მუშაობას შეუდგეს.

ზოგი სადაო საკითხები, რომელნიც წინეთ ერთანეთისაგან გვეყოფდა ამ ბოლო ხანებში თითქმის ამოწურულად უნდა ჩათვლილიყო და ვფიქრობდით ჩვენ, რომ დღევანდელ კრებაზე ყველა ქართველი პოლიტიკური პარტიების, თუ დაჯგუფებების შეთანხმება ადგილი საქმე იყო. საამისოთ შესაფერისი ნაბიჯებიც იყო გადადგმული და კერძო მოლაპარაკებაც გვექონდა. სამწუხაროთ იმედი არ გაგვიმართლდა. წინ გადაგვეღობა, ვითომცდა, ერთი დიდი დაბრკოლება.

თქვენ ხელთ გაქვთ წერილი, რომელსაც ხელს აწერენ ბ. პ. რ. გაბაშვილი და ლ. ზურაბიშვილი. ამ წერილით თქვენ გატყობინებენ, რომ ვითომც ქართველი სოც.-დემოკრატები მორიგებულან რუსეთის ემიგრაციასთან დამოკიდებულების საკითხში, მასთან შეთანხმებულან და ეროვნული დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლაზე ხელი აუღიათო. საჯაროთ ვაცხადებ, რომ ყოველივე ეს სინამდვილეს მოკლებულია და ჩვენი საერთო საქმისათვის მეტად მავნებელი. ვაცხადებ, რომ რუსეთის ემიგრაციასთან დამოკიდებულების საკითხის შესახებ არავითარი საერთო მსჯელობა ქართველ სოციალ-დემოკრატთა შორის არ ყოფილა. არ ყოფილა არა იმიტომ, ვითომც რუსეთის ემიგრაციის დამოკიდებულება ქართული საკითხისადმი უმნიშვნელო რამე იყოს, ვითომც ჩვენ საუბროთ არ ვცნობდეთ, რომ რუსებმა საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენას მხარი დაუჭირონ, ამის შესახებ პრესაში განცხადება გააკეთონ, ასეთი მათი აზრი რადიოთი რუსეთში მობინადრე ყველა ერებს ამცნონ და ჩვენ წინააღმდეგ ბრძოლას აქ უცხოეთში ბრძოლისაგან თავი შეიკავონ. ყველა ეს საკითხები მეტად მნიშვნელოვანია ჩვენთვის, მაგრამ თუ ამათ შესახებ ლაპარაკი არ ყოფილა, ეს იმიტომ, რომ ჩვენთვის რუსებს სალაპარაკოთ დღემდე არ მოუშართავთ. თუ ასეთ მომართვას ექნება ადგილი, ის დაისმება იმ ქართულ ეროვნულ საბჭოში, რომლის შექმნა ჩვენ გვინდა დღეს და სადაც წარმოდგენილი უნდა იყოს ყველა ქართველი პოლიტიკური პარტიების და დაჯგუფებების წარმომადგენელინი.

მომავალი ქართული ეროვნული საბჭო უნდა იქნეს ცენტრალური ორგანო საქართველოს განმათავისუფლებელი მოძრაობისა უცხოეთში. მისი დანიშნულება და მიზანი იქნება საქართველოს დამოუკიდებლობის და ქართველი ერის სრულუფლებიანობის აღდგენა. ამ საბჭომ უნდა გააერთიანოს და ხელმძღვანელობა გაუწიოს ყველა ქართველ მომქმედ ძალებს უცხოეთში. ის გასწევს პროპაგანდას უცხოეთის საზოგადოე-

ბრივ წრეებში; რათა მათ საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის საკითხს მხარი დაუჭირონ.

საქართველოს ეროვნული საბჭო კავშირს გააბამს ყველა იმ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და ყველა იმ ერების წარმომადგენლებთან, რომელნიც იცნობენ ქართველი ერის უფლებას თვის განაგოს თავისი ბედი; აღიარებენ საერთოდ ერთა თვითგამორკვევის უფლებას ურეზერვოთ და იბრძვიან საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ.

ეროვნული საბჭოს მიზანი და დანიშნულება ნათელია, სამოქმედო გზაც ნაჩვენებია. ყველა ქართველების, ყველა პოლიტიკური პარტიების და დაჯგუფებების მოვალეობაა ამ ორგანიზმში ერთად თავი მოიყაროს და საქმიანობას დაუწყონებლივ შეუდგეს. საქმეები გასაკეთებელი ბევრია და მის გაკეთებაში ყველამ თავის წვლილი უნდა შეიტანოს.

ნ. ცინცაძე. საგანი ჩვენი კრებისა უფრო «კონსტრუქტიული» ხასიათის უნდა ყოფილიყო, მაგრამ ჩვენ იძულებული ვხდებით ამას რამდენიმეთ ავცდეთ. მიზეზი განხლავთ ის მითქმა-მოთქმა, რომელიც ემიგრაციის ზოგიერთ წრეებში ერთმანეთურცელმა (გაბაშვილის და ზურაბიშვილის ხელის მოწერით) გამოიწვია. ჩვენ განძრახარ შევეხებით იმ ნაწილს «პროკლამაციისა»; რომელსაც აშკარა უორის ბეჭედი ახის; სამაგიეროთ ვილაპარაკებ იმ ნაწილზე, რომელიც ვითომ პოლიტიკას და ტაქტიკას ეხება. «მეორე ფრაქციამ (ს. დ.) მოითხოვდა — ვკითხულობთ აღნიშნულ ფურცელში — «რუსეთის დემოკრატიასთან თანამშრომლობას» და ქვევით დასტინენ, რომ «სანდაც ცნობების მიხედვით (?) მათ (ს. დ.) უკვე აღადგინეს კავშირი რუსეთთან და მით უარკვევს ეროვნულ დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლა» ო. მე არ მინდა მივმართო თქვენს გრძობას; გონების გზა უფრო საიმედო იქნება და ამიტომ ზემო აღნიშნულ განცხადების საპასუხოთ ავალაპარაკოთ ფაქტები. როცა ე. წ. «საცენტრო» კომისია ხანგრძლივ მუშაობის პროცესში გამოუალ ჩიხში მოექცა — მე და ჩემმა მეგობრებმა ერთი ცდა გავაკეთეთ. კომისიის ორ ჯგუფთა წარმომადგენლებთან (რ. გაბაშვილი, ე. პატარიძე და ლ. ზურაბიშვილი) გავმართეთ მოლაპარაკება, რომლის შედეგათ ერთხმად მიღებულ იქნა პროექტი სამოქმედო პლათფორმა — დეკლარაციისა და წესდება, — და აი ამ დოკუმენტში სხვათა შორის სწერია: ...«ჩვენ იმპერატიულათ გვევალება კავშირი ყველა გულწრფელ დემოკრატიულ ანტიბოლშევიკურ ძალებთან; ვინც სდვას ერთა თვითგამორკვევის ნიადაგზე ურეზერვოთ. აქ ჩვენ უნდა ვიგულისხმოთ, პირველ ყოვლისა, საბჭოთა ფარგლებში მოქცეულ ერთა ემიგრანტული ძალები; მათ შორის რუსული ემიგრაციის ის დემოკრატიული სექტორი, რომელიც ზემო აღნიშნულ პრინციპს გულწრფელათ შეეთვისა და უდაოთ აღიარებს ქართველი ერის უფლებას თვით განაგოს თავის ბედი. ჩვენი მიზანი ხომ უცვლელი რჩე-

ბა: საქართველოსთვის ძალით მოტაცებულ თავისუფლების და დამოუკიდებლობის დაბრუნება და დემოკრატიულ რესპუბლიკის აღდგენა».

აი ამას იზიარებდა გაბაშვილი და ზურაბიშვილი! კომენტარები, ვფიქრობ, ზედმეტია და ღირებულება «პროკლამაციისა» ამის შემდეგ გარკვეულია.

ნ. ურუშაძე. (კითხვულობს) ჩვენი, სოციალ-დემოკრატიის პარტიის, დღევანდელი პოზიცია საესებით გამოხატავს ქართული საქმის საერთო ინტერესს და ეწინააღმდეგება სექტანტურ და პარტიულ მიზნებს. ჩვენთვის, ქართველ ემიგრაციის უცხოეთში არსებობა პოლიტიკურათ გამართლებულია თუ ის ბოლომდე ემსახურა საქართველოს სუვერენობის აღდგენის საქმეს. როგორც წარსულში, დღესაც ჩვენ, ს. დ.—ნი ვდგევართ ქართულ პოლიტიკური ძალების მთლიანობის ნიჟადავზე. ჩვენ, სოც.-დ.—ნი, ჩვენს პოლიტიკურ მოვალეობათ ვსთვლით ჩვენი შეძლების მიხედვით და პასუხისმგებლობის ურთიერთ განიარებით მონაწილეობა მივიღოთ ეროვნულ მთავრობის მუშაობაში, რომელიც საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენისაკენ იქნება მიმართული. ჩვენ გამოვსთქვამთ ჩვენს გულწრფელ რწმენას, რომ ჩვენი ერთსულოვნებით ამიერიდან მაინც შევსძლებთ ჩვენი ნაყოფიერი მუშაობით იმ ზიანის გამოსწორებას, რომელიც ჩვენი ხანგრძლივი უთანხმოებით ჩვენს საქმეს მივაყენეთ. და თუ ჩვენდა სამწუხაროთ დღევანდელ კრებაზე ისევ ვერ მოხერხდა გაერთიანება, ჩვენ საპირობით მიგვაჩნია დაარსდეს გაერთიანება იმ ავტორიტეტულ ორგანოსი, პოლიტიკურ ორგანიზაციათა და პასუხისმგებელ პირთა, რომლებიც უცხოეთში იმყოფებიან სამშობლოსათვის მისი უფლების დასაბრუნებლათ და არა საერთო საქმისათვის მავნე დაუსრულებელ დავის საწარმოებლათ. პრ. ინჟინრველი (ადგილიდან) მაჟავარიანი თქვენს თანხმობით არის შესული იმ «ცენტრში» თუ არა?

ნ. ურუშაძე. იმ «ცენტრის» შედგენის დროს დ. მაჟავარიანმა გადმოგვცა რომ ის მიწვეულია ამ კრებაზე და მიდის იმ მიზნით რომ ხელი შეუშალოს განხეთქილებას. ჩვენ მივეციტ დასტური და დაგავალეთ რომ არას შემთხვევაში არ დათანხმებულდყო ისეთი ცენტრის შედგენაზე რომელიც გაყოფდა ემიგრაციას, გარეთ დატოვებდა სოც.-დემ. სექტორს, გარიყავდა მთავრობას და თვითონაც არ უნდა შესულიყო ჩვენდანებადაურთველათ. მან კი დაგვაყენა ფაქტის წინაშე, როცა «ივერია»-ში გამოცხადდა რომ ის ვითომ ჩვენი სახელით იყო შესული—ჩვენ მოვთხოვეთ მას უარეყო ეს ცნობა. მან გვიპასუხა წერილობით რომ ის სწერს წერილს «ივერია»-ს რედაქციას გამოსაქვეყნებლათ, რომელშიდაც განცხადებულია რომ ის შევიდა «ცენტრში» პიროვნულად და არა როგორც ს. დ.—წარმომადგენელი. ახლა ვსარგებლობ ამ შეკითხვით და სოც.-დემ. ბიუროს სახელით, ვაუწყებ ამას ქართველ საზოგადოებათ.

გმ. ურბატაძე. ბატონებო, აქ წაიკითხეს ის ფურცელი, რომელიც დაურვიდა ქართველ ემიგრაციას და რომელსაც ხელს აწერს რ. გაბაშვილი და ლ. ზურაბიშვილი. ეს ფურცელი მიმართულია, პირველყოფლისა, ჩვენს წინააღმდეგ. მაგრამ ჩვენი პარტია ისე არ დაძაბუნებულა რომ მას ღირსეული პასუხი ვერ გასცეს თავის დროზე და თავის ადგილზე. ამიტომ, მართლაც რომ ყოფილიყო ჩვენ მანე არცკი შევჩერდებოდით აქ. მარა მას აქვს მეორე მხარე მეტად საზიანო. საკვირველია, ყოველთვის, რეგორც კი დაიწყება მუშაობა გაერთიანებისათვის, აქედან თუ იქიდან, ამა თუ იმ ფორმით თუ შინაარსით—შემოიჭრება ხოლმე ისეთი რამ, რომელიც ცდილობს შეუძლებელი გახადოს ყოველგვარი გაერთიანებისთვისა და საინტერესო და ვინ იცებს ამით—თქვენ ადვილათ მიხვდებით. უეჭველია საბჭოელები ფართოდ გამოიყენებენ აქაც და იქაც საქართველოში გაბაშვილ-ზურაბიშვილის გამოცემულ ფურცელს. ამიტომ მასში აღნიშნული ცილისწამებანი ძირშივე უნდა ჩაიკლას, რადგან ზიანის მოტანა შეუძლია მთელი ეროვნული მუშაობისათვის. არსებითად კი—არა მგონია ემიგრაციაში აღმოჩნდეს ვინმე რომ ეს ბინძური ქორი დაიჯეროს.

ბატონებო, 30 წელია ჩვენ ვაწარმოებდით აქ უცხოეთში პროპაგანდას. დღეს კი დადგა დრო აქტივობის, მოქმედების, პრაქტიკული საქმიანობის და ამ მეტად რთულ და საპასუხისმგებლო მომენტში უნდა ვიყოთ დარაზმული, შეკავშირებული და ერთსულოვანი.

შემდეგ სიტყვას იღებს ი. გობეჩია, რომელიც არც კი ყოფილა კრებაზე მოწვეული. მან ვერ შესძლო გადაეღახა თავის ბუნება და მისი ჩვეულებრივი ლექსიკონით მთელი ნაბევაარი საათი აწამა კრება და თავმჯდომარე. დაათვა იმ «ცენტრის» შექებით, რომლის გამგეობაში თვითონ შედის და რომლის თავმჯდომარემ ზემოთ ნახსენები ფურცელი გამოსცა და რომელმაც ასე აღაშფოთა ყველანი. ი. გობეჩიას შემდეგ ილაპარაკა მოხუცმა სიმონ ჩიკვილაძემ, რომლის მშვენიერმა სიტყვამ ყველაზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. უადგილობის გამო იძულებული ვართ ეს სიტყვაც შემოკლებით მოვიყვანოთ.

ს. ჩიკვილაძე. დღევანდელ კრებაზე მინდა მოვიგონო ზოგი ძველი და ახალი ამბები. ჩვენს ისტორიას მეგობრებო თან სდევს მრავალი პატარა შავი წერტილები. როცა თამარ მეფემ ოქროს ხანა შექნა, მას ხელის შეწყობის მაგიერ ზოგიერთები აუჯანყდნენ. ეს იყო შავი წერტილი. დიდი რევოლუციის პროცესში საქართველო განთავისუფლდა. საპირო იყო მისი გამაგრება. ნაცვლად ამისა ორჯონიკიძე-მდივნებმა ის რუსის ჯარებს გაათელიეს. ეს იყო შავი წერტილი. არასოდეს ჩვენი ქვეყანა არ ყოფილა ისე გაერთიანებული როგორც 18—21 წ. წ. და თუ რუსეთი ვერ დავამარცხეთ განა ეს მთავ-

რობას. უნდა ჩავთვალოს დანაშაულათ! მთელი ვეებერთელა რუსეთის სივრცეზე ამ დროს მძვინვარებდა საშინელი სამოქალაქო ომი, რომელმაც მილიონების სიცოცხლე შეიწირა. და ამ დროს ჩვენში კი არც ერთი წვეთი სისხლი არ დაღერილა და საყოველთაო თავისუფლებაში გატარდა უდიდესი მნიშვნელობის რეფორმები და ჩამოყალიბდა დემოკრატიული რესპუბლიკა. და ყოველივე ეს შესძლო ჩვენი ერის იმ დროის ხელმძღვანელობის სიბრძნემ და გამჭრიახობამ: თქვენ ახალგაზრდებო უნდა იცოდეთ რომ ზეციდან არ ჩამოვარდნილა ჩვენი ქვეყნის თავისუფლება და როცა თქვენ მას საფუძვლიანად გავცნობით დარწმუნდებით, რომ ემიგრაციაში გამეფებულ უნდობლობას არავითარი საბუთი არ აქვს. ვათავებ გულწრფელი ნატვრით, რომ ამ უნდობლობას და შურისთვისას ბოლო მოვებოდე.

კ. ხალია (კითხულობს «თეთრი გიორგი»-ს სახელით). საქართველოს თავისი ხანგრძლივი არსებობის განმავლობაში იშვიათად ჰქონია ისეთი საპასუხისმგებელი და რთული მომენტი, როგორც დღეს, და ნაცვლად იმისა, რომ შეერთებული ძალებით, ყველანი ერთად, მდგომარეობის ჯეროვანი და დინჯი აწონ-დაწონვით ვმოქმედებდეთ, ძვირფას დროს შინაურ დავაში ვხარჯავთ.

გვანახოვს როგორ მოუმზადებლად შევხვდით მეორე მსოფლიო ომს. რის გამოც ბევრ მიუღებელ გამოსვლებს ჰქონდა ადგილი. ბევრი მსხვერპლიც გავიღეთ უმიზნოდ. ამისი აცდენა შეიძლებოდა ერთი ავტორიტეტული ხელმძღვანელობა რომ გვეყოლოდა. დღეს მესამე მსოფლიო ომის საშიშროების წინაშე ვდგევართ და უფრო დაქსაქსულნი ვართ ვინემ ოდესმე.

მწარედ სცდება ის, ვინც ფიქრობს აქ დღეს კიდევ პარტიული კაპიტალის შექმნას და გამზადებული პროგრამით განთავისუფლებულ საქართველოში შესვლას.

როდესაც საქართველო უცხო უღელს გადაადგებს და დამოუკიდებლობას ალადგენს, ის თვითონ აირჩევს თავისუფლად ნამდვილი დემოკრატიული პრინციპის დაცვით თავის სახელმწიფოებრივ წესწყობილებას.

ჩვენთვის მისაღებია თანამშრომლობა ყველა იმ ძალებთან, განურჩევლად პოლიტიკური მრწამსისა, ვინც ჩვენ საერთო მტერს ებრძვის და ჩვენი ერის უფლებებს უდავოდ და ურეზერვოდ სცნობს.

უკანასკნელ ხანებში და განსაკუთრებით დღევანდელ კრებასთან დაკავშირებით ბევრი მითქმა-მოთქმა რუსეთის ემიგრაციასთან თანამშრომლობის შესახებ. ყოველგვარი გაუგებრობის თავიდან ასაცდენად ჩვენ საჭიროდ მიგვაჩნია განვაცხადოთ, რომ ჩვენთვის დიდად სასიამოვნოა, თუ რუსული ემიგრანტული წრეები ურეზერვოდ, ყოველგვარი პლუბისციტების გარეშე იცნობენ საქართველოს დამოუკიდებ-

ლობას; ამ მხრივ მუშაობაც უნდა სწარმოებდეს და თუ აუცილებელია საერთო ორგანიზაციის დაარსება შეთანხმებული ბრძოლის საწარმოებლად, მაშინ უნდა შეიქმნას საბჭოების მიერ დაპყრობილ ყველა ერთა ორგანიზაცია, რომელშიც რუსეთი შემოვა წევრად ისე, როგორც საქართველო, კავკასიის სხვა ერები, უკრაინა, ლატვია და სხვა.

ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ყველანი ვგრძნობთ საჭიროებას ერთი ხელმძღვანელობის შექმნისა. ჩვენი დაკვირვებით არავითარი გადაულახავი დაბრკოლება წინ არ ელოდება ამის განხორციელებას.

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ არ არსებობს ისეთი ქართველი, რომელიც საქართველოს უფლებებზე დავობდეს.

არც ის გვეკერა, რომ ვინმეს სასარგებლოდ და საჭიროდ მიაჩნდეს ჩვენი ეროვნული მთავრობის კანონიერების უარყოფა, რადგან ჩვენი საკითხის იურიდიული ძალა აქ უცხოეთში ამ მთავრობის არსებობაშიც გამოიხატება.

ჩვენ გამოვსთქვამთ რწმენას, რომ დღეს აქ საძირკველი ჩაეყრება დიდ ეროვნულ საქმეს. ხოლო აუცილებელ საჭიროდ მიგვაჩნია საერთო ენა გამოვანახოთ იმათთან ვინც აქ დღეს გვაკლია და აქ არ არიან, რათა შეერთებული ძალებით, ყველამ ერთად განვაგრძოთ ჩვენი ეროვნული მოვალეობის შესრულება.

გ. წყნეთელი (ახალი ემიგრანტი). მე არ მინდა კრიტიკა გაუწიო ხელმძღვანელობას, მწამს რომ ის წაიყვანს საქმეს. არ მომწონს მხოლოდ ურთიერთ შორის დამოკიდებულება, ემიგრაციის ორთა გაყოფა. უნდა დავავალოთ იმ კომისიას, რომელსაც ავირჩევთ, მიიღოს ზომები ემიგრაციის გასაერთიანებლათ.

რ. არსენიძე. აქ ზოგიერთები წინააღმდეგია პარტიების და უნდათ მისი დაშლა. მაგრამ ავიწყდებათ—პარტიაა რომ ამუშავებს აზრს და შეხედულებებს და ცხოვრებაშიაც ის ატარებს. პარტიები რომ არ ყოფილიყო ჩვენ ვერ შევსძლებდით დამოუკიდებლობის გატარებას ისე უმტკივნელოთ და ისე მწყობრათ. დღეს ბატონებო, მთელი განათლებული კაცობრიობა დაუპირდაპირდა საბჭოთა რეჟიმს. ეს რეჟიმი უნდა დაეცეს, მაგრამ მისი დაცემა მართლ ჩვენ ხომ არ შეგვიძლია, ამიტომ უნდა დაუკავშირდეთ ყველა იმათ, ვინც იბრძვის ამისთვის და უნდა დაუკავშირდეთ არა ჩვენი პოზიციის დათმობით რასაკვირველია. ჩვენი ძალა ჩვენს ეროვნულ მორალშია, სხვებიც ამას უწევენ ანგარიშს და ჩვენ ურყევათ უნდა განვაგრძოთ ამ გზაზე სიარული ერთად და ხელის-ხელ ჩაკიდებით. ჩვენ შევეცადეთ, რომ დღეს აქ მოსულიყვნენ ისინიც, ვინც არ არიან, მაგრამ იმათ გვიპასუხეს იმ ფურცლით, რომლის კვალიფიკაცია მე არ მინდა აქ მოვახდინო. მე მაინც არ ვკარგავ იმედს, რომ ისინი ადრე თუ გვიან ჩვენ შემოგვიერთდებიან.

მაგ. წულაძე. ერთობა რომ კარგი საქმეა ყველამ ვიცით. მაგრამ ერთობა ურთიერთ დაპირდაპირებისათვის მე არ მიმაჩნია სასარგებლოთ და ასეთი გაერთიანების წინააღმდეგი ვარ. ყოველ შემთხვევაში იმ ფურცელზე ხელის მომწერლებთან, სანამ ისინი უკან არ წაიღებენ საჯაროთ მათ მიერ სრულნიად უსაფუძვლოთ წამოსროლილ ბრალდებებს—რაიმე მოლაპარაკება დაუშვებელია.

მ. გოგორისკილი. მე ვარ ეროვ.-დემ. პარტიის წევრი და მოვედი აქ რომ გავიგო ნამდვილი მიზეზი შეუთანხმებლობისა. ის რაც იქ მითხრეს მე არ მაკმაყოფილებს. იქნებ აქ გავიგო სინამდვილე. რაც შეეხება რ. გაბაშვილის და ზურაბიშვილის გამოცემულ ფურცელს, მე, რასაკვირველია, მას არ ვიზიარებ.

საერთო კამათში შეკითხვების თუ წინადადებების შემოტანით მონაწილეობა მიიღეს ი. კემულარიამ, გ. კერესელოძემ, ვ. ლაბაძემ, ალ. ჯაფარიძემ, მ. მგელაძემ და შ. აბდუშელმა. კამათი დასრულდა ძალიან გვიან რის შემდეგ მოხდა საორგანიზაციო კომისიის წევრთა არჩევნები. არჩეული არიან: რ. არსენიძე, გრ. ურატაძე, დ. სხირტლაძე, ნ. ურუშაძე, აკ. გამსახურდია, მ. გოგორიშვილი და გ. წერეთელი (ახალი ემიგრანტი).

პარასკევს, 14 სექტემბერს მოხდა არჩეული კომისიის სხდომა. რომელმაც განიხილა გრ. ურატაძის მიერ წარმოდგენილი საბჭოს დებულების პროექტი და მიიღო კიდევ მცირედის შესწორებით, მოახდინა აზრთა გაცვლა-გამოცვლა საბჭოს წევრთა საერთო რიცხვისა და მათი პარტიათა შორის განაწილების შესახებ, დაადგინა რომ საბჭოს წევრთა საერთო რიცხვიდან დაეთმოს განსაზღვრული რაოდენობა სხვადასხვა ქვეყნებში არსებულ ქართველ კოლონიებს და დაავალა თავის სამ წევრს გამართოს მოლაპარაკება მიღებულ დებულებების საფუძველზე გამდგარ ჯგუფთან და ერთი კვირის განმავლობაში გამოარკვიოს—სურთ თუ არა მათ მონაწილეობის მიღება საერთო მუშაობაში.

21 სექტემბერს შესდგა კომისიის მეორე სხდომა. მოისმინა მოხსენება გამდგარ ჯგუფთან მოლაპარაკების შესახებ, და იქონია მსჯელობა მომავალ საბჭოს წევრთა საერთო რიცხვის შესახებ, განსაზღვრა ის 50-ით და გაანაწილა როგორც სხვადასხვა ქვეყნებში არსებულ კოლონიებთან ისე პარტიებთან შორის გამდგარ ჯგუფისთვის შესაფერი რაოდენობის დატოვებით; დაავალა პარტიათა და ჯგუფთა წარმომადგენლებს მოკლე დროში წარმოადგინონ სია იმ პირთა, რომელნიც იქნებიან მათი მხრით საბჭოს წევრთა და ბოლოს დაინიშნა საბჭოს შეკრების დღეთ 7 ოქტომბერი.

იგი.

ლ უ ი დ ე ბ რ უ კ ე რ ი .

ამა წლის 4 ივნისს ქალაქ ბრიუსელში გარდაიცვალა ბელგიის მუშათა პარტიის ლიდერი და საყოველთაოდ ცნობილი საზოგადო მოღვაწე—ლუი დებრუკერი. გასულ წელს მას 80 წელი შეუსრულდა. ის უთუოდ დიდი ბელგიელი იყო, სამართლიანად სარგებლობდა უღრმესი პატივისცემით და მას დიდად აფასებდნენ არა მხოლოდ ბელგიის მუშათა წრეებში, არამედ მთელი ერის ყველა სხვა ფენებშიდაც.

დებრუკერი მუშათა პარტიაში ამ უკანასკნელის გარეშე წრიდან მოვიდა. ეს განსაცვიფრებელი ცოდნის და განათლების მქონე ინტელიგენტი, პროფესორი არ ყოფილა ადამიანს მოქალაქისაგან და, თუ ის იცავდა მუშათა კლასს, მას არ უნდოდა, ის არ ცდილობდა ერთი კლასის ბატონობა მეორე კლასის ბატონობით შეეცვალა, არამედ მისი მიზანი იყო ყველა ადამიანი მორალურ და მატერიალურ ღირსებამდე აეყვანა.

ლუი დებრუკერი იყო წყნარი, თავდაპირველი, თავდაბალი და სათნოიანი ადამიანი, რომლის მთელი ცხოვრება ამავე დროს იყო სავსე ახალგაზდური აღზრდებით, ერთუზიანებით, ცხადდულობით. სულგაძელობით და ბრძოლის უნარით. ის მის მრავალწლოვან მოღვაწეობის ხანაში არა ერთჯერ ყოფილა დიდი დაბრკოლებების და სიძნელეთა წინაშე, უნახავს არა ერთი და ორი გამარჯვებაც და ხელახლად მომხდარა რთულ სიძნელეთა ქსელში, მაგრამ მას არასოდეს იმედი არ დაუკარგავს, ის ყოველივე დაბრკოლება-სიძნელესაგან გამოსავალს ეძებდა, ყოველთვის გამარჯვებისათვის ემზადებოდა. მუდმივი ოპტიმიზმი და მომავლისაკენ სრული რწმენით ცქერა—აი ლუი დებრუკერის პიროვნების საუკეთესო დახასიათება.

ნათქვამია, პატარა ქვეყანაში დიდი პიროვნება შესაფერისად ვერ მოსჩანს. დიდი ქვეყანა კი პატარა კაცსაც დიდად აქცევსო. დებრუკერი დიდი პიროვნება იყო არა თუ მის პატარა ქვეყანაში და ნაციონალურ ასპარეზზე, არამედ ის მეტად იმპოზანტური იყო მისი ცოდნა-გამოცდილებით და უდავო პრესტიჟით ინტერნაციონალური მამუტაბითაც.

მრავალი წლების განმავლობაში დებრუკერი თავმჯდომარეობდა და ხელმძღვანელობდა სოც. ინტერნაციონალს, სადაც წარმოგზავნილი იყვნენ, როგორც დიდი, ისე პატარა ქვეყნების წარმომადგენელი. ყველა ამათ შორის მას განსაკუთრებული თვალსაჩინო ადგილი ეჭირა და მის ავტორი-

ტეტს და მეთაურობას ყველა ცნობდა. იგივე იყო ყველა სხვა საერთაშორისო ყრილობებზე, სადაც კი დებრუკერი დაესწრებოდა.

ეს დიდი ბელგიელი, დიდი სოციალისტი და დიდი ინტერნაციონალისტი მუდამ იყო ჩაგრულ ერთა დიდი მოსარჩლე და დამნმარე. ქართველებმა ეს კარგად ვიცით ჩვენი მაგალითით.

1920 წლის შემოდგომაზე ინტერნაციონალის დელეგაციის სხვა წევრებთან ერთად დებრუკერი საქართველოს ეწვია. მათ შორის მან იქ ყველაზე მეტი დრო დაჰყო. სერიოზულად შეისწავლა ჩვენი ქვეყნის მდგომარეობა და გაეცნო ჩვენი პარტიების თუ მეზობლების ურთიერთშორის დამოკიდებულებას. უკან დაბრუნებისას კი გამოდიოდა პრესაში, თუ საჯარო კრებებზე და გულმოდგინეთ იცავდა და მოითხოვდა საქართველოს ოფიციალურად ცნობას. და ჩვენი ქვეყნის ასეთნაირ ცნობაში მას დიდი როლი აქვს ნათამაში.

როცა 1921 წელს საბჭოთა რუსეთმა დაარღვია საქართველოსთან ხელშეკრულება და რუსის ჯარები შემოესია მას, დებრუკერმა ვანდერველდესთან და გიუსმასთან ერთად, რომელთაც ბელგის მთელი მუშათა კლასი მხარს უჭერდა, ბოლშევიკური იმპერიალიზმის წინააღმდეგ სასტიკი პროტესტი განაცხადეს და საქართველოდან წითელი ჯარების გაყვანას მოითხოვედნ.

1922 წელს საქართველოს დასაცავად დებრუკერმა საკითხი დააყენა აგრეთვე ერთა ლიგაში, რომელმაც ერთხმად გამოიტანა საქართველოსადმი თანაგრძნობის დადგენილება.

1924 წელს, როცა ქართველი ხალხი ჩვენში უცხო ძალების ბატონობას აუჯანყდა, ბოლშევიკებმა ეს აუჯანყება მხეცური ტერორით სისხლში ჩახარჩვეს. ასეთნაირ სიმხეცემ მთელი ქვეყანა აღაშფოთა. დებრუკერი საქართველოს საკითხის შესახებ კიდევ ერთჯერ გამოვიდა ერთა ლიგაში. ჩვენ ვიცით, რომ ერთა ლიგამ 1924 წლის 25 სექტემბერს ტანჯულ საქართველოს თანაგრძნობა გამოუცხადა და 1922 წლის მისი დადგენილება დაადასტურა.

1930 წელს ბერლინში სოც. ინტერნაციონალს მსჯელობაჰქონდა «აღმოსავლეთ ევროპაში ომის საშიშროების» შესახებ. აქვე იყო დიდი დავა ეროვნული პრობლემის გამო, სადაც რუსი სოციალისტები და ზოგი ბოლშევიზანები სასტიკად ილაშქრებდნენ როგორც ქართველების, ისე საბჭოთა კავშირში მომწყვდეულ სხვა ერთა თვითგამორკვევის წინააღმდეგ. აქაც დებრუკერმა გამოიჩინა ჩვენდამი დიდი თანაგრძნობა და მისი მთავარი მონაწილეობით იქნა მიღებული შემდეგი რეზოლიუცია: «მუშათა სოციალისტური ინტერნაციონალი დღესაც ისე, როგორც წარსულში, იბრძვის საბჭოთა კავშირში ამ ქამათ გაერთიანებულ ყველა ერების თვითგამორკვევის განუხანდრეულ უფლებებისათვის. მუშათა ინტერ-

ნაციონალი ფიქრობს, რომ თვითოეულ ამ ერთგანმა მსო-
ლოდ თვითონ უნდა გადასწყვიტოს, რა უფრო უზრუნველ-
ყოფს მის ეროვნულ თავისუფლებას, დამოუკიდებელი ეროვ-
ნული სახელმწიფო, თუ ფედერატიულ რესპუბლიკის ფარ-
გლებში დარჩენა.

ბელგიელ დებრუკერს, შვილს პატარა ერისა, რომელ-
მაც წარსულში არა ერთჯერ განიცადა აგრესია და ოკუპაცია,
კარგად ჰქონდა შეგნებული და ესმოდა ტანჯვა და დამონა-
ვება სხვა პატარა ერისა.

დაუფასებელია დებრუკერის ის გულწრფელი მეგობრუ-
ლი და ადამიანური დამოკიდებულება, რომელსაც ის ქართ-
ველებსადმი იჩენდა მისი მოღვაწეობის მრავალწლოვან მან-
ძილზე. ქართველები მას ამას არასოდეს დაუფიწყებენ და მისი
კეთილი ხსოვნა მათში სამუდამოთ დარჩება.

ბ. ბ.

P. S. ლუი დებრუკერის გარდაცვალების გამო ბელგიის
მეშათა პარტიას სამიშობის დეპეშა გაეგზავნა საქ. სოც.-დემ.
პარტიის სახელით; საქართველოს ეროვნული მთავრობის
მიერ კი დებრუკერის ცხედარი შემკულ იქნა გვირგვინით—
წარწერით: «ლუი დებრუკერს—მადლიერი საქართველო».

ბ ი ბ რ ბ ი უ შ რ უ ლ ი.

პარიზში, ღრმა მოხუცებულებაში, გარდაიცვალა და
სოფ. ლევილის ქართველთა სასაფლაოზე, 12 სექტემბერს, და-
კრძალული იქმნა გიორგი ქურული.

ამ სახელს კარგად იცნობს ქართველი საზოგადოება, გან-
სვენებულის ნაყოფიერ მოღვაწეობის გამო საზოგადოებრივი
საქმიანობის ასპარეზზე.

გ. ქურულს, აღჭურვილს ფართო რუსულ და ევროპიულ
განათლებით, თბილისის მაღალ საზოგადოებაში კარგად მი-
ღებულს, ბრწყინვალე კარიერა მოელოდა თავის დროზე რუ-
სის სახელმწიფო სამსახურში; მაგრამ ჩინოვნიკის ნივთიერად
უზრუნველყოფილს და დამშვიდებულ ცხოვრებას, მან აშჯღ-
ბინა ქართველ საზოგადო მოღვაწის ეკლიანი გზა და მოუხვე-
ნარი ცხოვრება. მან თავის სამოღვაწეო ასპარეზად ქალაქის
თვითმართველობა აირჩია და ჯერ ბათუმის და შემდეგ თბი-
ლისის თვითმართველობის სამსახურში გაატარა უმთავრესი
ხანა თავისი ცხოვრების. მძიმე იყო ამ ასპარეზზე მუშაობა,
რადგან, ერთი მხრით, ცენზიანი და მრავალ-ეროიანი ქალაქის
საბჭო, სადაც—სწორეთ იმ ქალაქებში, ვანსვენებული რომ
მოღვაწეობდა—ქართველთა წარმომადგენლობა უფრო ხში-
რად უმცირესობაში იყო და, მეორე მხრით, ადმინისტრაცი-
ის სასტიკი ზედამხედველობა ბორკავდა იმ ნასახს თვითმო-
ქმედებისას, ქალაქებს რომ ფორმალურათ ჰქონდა მინიჭებუ-

ლი. მხოლოდ საქმის დიდი ცოდნით, შრომის დიდი უნარით, ზნეობრივ სისპეტაკით და უდიდეს ტაქტით, განსვენებულ გიორგის რომ ახასიათებდენ, შეეძლო მას ქალაქის წარმომადგენლის ადგილზე იმდენხანს დარჩენილიყო, რომ თავისი შემომქმედ საქმიანობის კვალი იქ დაეტოვებია. როგორც ბათომში, ისე თბილისში მან ამას მიაღწია და არამცთუ კავკასიის, არამედ მთელი რუსეთის მასშტაბით მან საუკეთესო, პროგრესიულ მუნიციპალურ მოღვაწის სახელი დაიმსახურა.

ამიტომ, როცა რევოლიუციის შემდეგ თბილისის საბჭოში ცენზიანი წარმომადგენლები რევოლიუციონურ პარტიების წარმომადგენლებმა შესცვალეს, გ. ჟურული უდავოთ თვითმართველობის უმნიშვნელ ოვანეს, საფინანსო კომისიის ხელმძღვანელათ და თავმჯდომარეთ აირჩიეს. ასე დიდი იყო მისი პრესტიჟი, როგორც მუნიციპალურ მოღვაწის.

საქართველოს დამოუკიდებლობა რომ გამოაცხადეს, გ. ჟურულმა აქაც ამჯობინა დაწყნარებულ ცხოვრებას და უპასუხისმგებლო კრიტიკოსის როლში დარჩენას, მეტად მძიმე მოვალეობის ხელში აღება, ქვეყნის მეტად საპასუხისგებო და უმადურ სამსახურის სათავეში ჩადგომა: განსვენებული იყო დამოუკიდებელ საქართველოს პირველი მთავრობის ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის მინისტრი. საპარლამენტო წრეებში, კოალიციონურ მთავრობაში, მეზობლებთან და უცხოელებთან მოლაპარაკებაში, თავის გამოცდილებით და უდიდეს ლოიალობით იგი მუდამ საყოველთაო ნდობას და პატივისცემას იმსახურებდა.

დამფ. კრების მოწვევის შემდეგ გ. ჟურული ქიათურის შავი ქვის მრეწველთა საბჭოს ხელმძღვანელობდა; აქ მოუსწრო მას ოკუპაციამ და ოკუპანტებმა მოინდომეს მისი ცოდნის და გამოცდილების ამ საქმეში გამოყენება; მაგრამ განსვენებულმა ახლაც ნივთიერად უზრუნველყოფილ ადგილზე ხელი აიღო, უცხოეთში დარჩა და ქართველ პოლიტიკურ ემიგრაციის მწარე ხვედრი გაიზიარა...

ჩვენ, მთელ ქართველ საზოგადოებასთან ერთად, ღრმა პატივისცემით მოვიგონებთ გიორგი ჟურულს, როგორც დიდს კულტურულ ქართველს, ლოიალურ პოლიტიკურ მოღვაწეს და თანამებრძოლს საქართველოს უდიდეს საპასუხისმგებო ხანაში.

გარლდ ჩხეიძის პანაშვიდი.

როგორც ყოველ წელს, კარლო ჩხეიძის გარდაცვალების წლის თავზე, კარლოს საფლავზე თავი მოიყარა ქართველმა საზოგადოებამ. სიტყვები წარმოსთქვეს: ქართველთა სათვისტომოს თავმჯდომარემ შ. აბდუშელმა, ლ. ქლენტმა და კ. გამსახურდიამ.

მელიტონ რუსია.

გასულ თვეში ლევილის სასაფლაოს მივებარეთ ამხ. მე-ლიტონ რუსიას ცხედარი. მელიტონი იყო გურიიდან, სოფ. ლანჩხუთიდან. ის დაიბადა იმ დროს, როცა გურიაში სწავლა-განათლებისადმი ღვთისმეტყველებელნი იყო და ყველა ოჯახის ნატვრა იყო ნასწავლი შვილი ყოლოდა. მარა მელიტონი იყო მეტად ღარიბი ოჯახის შვილი და სწავლა-განათლების მისაღებათ ოჯახის იმედი არ უნდა ქონოდა. ამიტომ იყო რომ სამოქალაქო სასწავლებელის გათავების შემდეგ კერძო გაკვეთილებს აძლევდა და იმავე დროს თვითონაც ემზადებოდა რომელიმე საშუალო სასწავლებელში შესვლისათვის და ეს კიდევაც შესძლო. მის სიყრმის ამხ. ჩხაიძესთან ერთად მოახერხა შესვლა საშუალო სამეურნეო სასწავლებელში. მარა სამეურნეო სასწავლებელმა ვერ მოუკლა წყურვილი უმაღლესი სწავლა-განათლების მიღების, ამიტომ მან დასტოვა ის, დაიწყო ისევ კერძო გაკვეთილებით ცხოვრება და თან მზადება საუნივერსიტეტო მოწმობის («ატეს. ზრელ.») მისაღებათ. მიიღო კიდევ ასეთი მოწმობა და შევიდა ხარკოვის უნივერსიტეტში იურიდიულ ფაკულტეტზე. იმ დროს ქართველი სტუდენტობის ცხოვრება საერთოდ მეტად მძიმე იყო საყოველთაო სიღარიბის გამო და ადვილი წარმოსადგენია რა იქნებოდა ისეთი ოჯახის შვილისათვის, როგორც იყო მელიტონი. მარა მისმა ენერგიამ და მონადირეობის სძლია ყოველგვარი დაბრკოლება და ბრწყინვალედ დაათავა უნივერსიტეტი და გახდა იურისტი. მარა სასამართლოში გამოსვლას ის არჩევდა სამსახურს საზოგადოებრივ ხასიათის დაწესებულებებში როგორც იყო ქალაქის თვითმართველობა, საერობო წამოწყება და სხ. დამოუკიდებლობის დროს ის იყო ქალაქთა და ერობათა კავშირის გამგეობის წევრი და იმავე დროს დამფ. კრების წევრი.

სოც. დემ. პარტიის მუშაობაში ის ჩაება ჯერ კიდევ მაშინ, როცა მომუშავე პირთა რაოდენობა თითზე ჩამოსათვლელი იყო და ამ დღიდან სიცოცხლის უკანასკნელ დღემდე მისთვის მომუშავე და მისი ერდგული დარჩა. ემიგრაციაში ის თავს ირჩენდა საკუთარი შრომით და შეძლებისა და გვარათ სხვასაც უწევდა მეგობრულ დახმარებას. ემიგრაციის მძიმე პირობებმა და მით გამოწვეულმა ზედმეტმა მუშაობამ, უკველია, გავლენა იქონია მის ჯანმრთელობაზე და დააჩქარა მისი ამ ქვეყნიდან გამგზავრება.

ბედმა შორს გაუთხარა ამხ. მელიტონს სამარე, მარა მისი სამშობლო, მისი ამხანაგები და მეგობრები სამუდამო საფლავს თავის გულში მიუჩენენ მას და არას დროს მას არ დაივიწყებენ...

გრ. ურატამე.

ქმ. ვახტანგ ლამბაშიძე.

ვასული აგვისტოს შუა რიცხვებში მის ქალიშვილთან სტუდენტობის დროს შოტლანდიაში (ინგლისი) გარდაიცვალა ცნობილი ქართველი ექიმი და საზოგადო მოღვაწე—ვახტანგ ლამბაშიძე.

ვახტანგი უკვე მისი სტუდენტობის ხანაში იღებდა მონაწილეობას ყველა იმ წრეებში და წამოწყებებში, სადაც კი ქართველების დასახმარებლად, თუ საერთოდ ქართველების საკეთილდღეოდ კითხვა დაისმებოდა.

უმადლესი სწავლის დამთავრების და სამშობლოში ექიმათ დაბრუნების შემდეგ კი ვახტანგ ლამბაშიძეს მკვიდრი კავშირი ქონდა ბევრ ქართულ კულტურულ დაწესებულებასთან და ზოგ მათგანში მეტად აქტიურ როლსაც თამაშობდა.

ვახტანგი საზოგადო მოღვაწე იყო აგრეთვე როგორც ექიმი. ის მის ექიმობას არ უყურებდა, როგორც მისი კერძო შემოსავლის წყაროს, რომლითაც მას თავი უნდა ერჩინა, არამედ მისი ექიმობა იყო პროფესია, რომლითაც ის ქართველ საზოგადოებას ეხმარებოდა.

მან საქართველოში პირველმა დაარსა პატარა ცემში სუსტ ბავშვთა დასახმარებლად სენატორიუმი, სადაც ქართველთა ბევრი შვილები გამომჯანთელებულან და ჯანსაღი მოქალაქენი გამხდარან. აქ ხშირად პატიუბდა ვახტანგი სრულიად დაუინტერესებლად, ცნობილ ქართველ მწერლებს და მოღვაწეებს დასასვენებლად თუ მათი ავთმყოფობიდან განსაკურნებლად.

ვახტანგ ლამბაშიძეს დიდი ღვაწლი მიუძღვის საქართველოში ქართველ ექიმთა საზოგადოებაში თავისი მუშაობით და მედიკურ ქართულ თერმინოლოგიის შემუშავებით და გამდიდრებით.

ემიგრაციიდანაც ვახტანგი იყო მეტად აქტიური და დაუღალავი. ის დიდი ხნის განმავლობაში ემსახურებოდა ქართველ სათვისტომოს, სადაც მას შეჰქონდა თავისი სიტკბოება და სიმშვიდე, მაგრამ რაც ყველაზე უფრო დაუფასებელია ქართველობისათვის, არის ის, რომ პარიზში არ დარჩენილა არცერთი ოჯახი, რომლისათვის ვახტანგ ლამბაშიძეს უდიდესი სამსახური არ გაეწიოს და ბევრი ქართველი სიკვდილისაგან არ გადაერჩინოს და მათთვის ჯანმრთელობა არ აღედგინოს. და ყველაფერ ამას ის, თვითონ მატერიალურად ხელმოკლე, შვებოდა კეთილი გულით და უანგაროდ.

ქართველობაც არასოდეს არ დაივიწყებს მის კარგ გულს და კეთილ ადამიანობას.

პარტიველობა უცხოეთში.

მ. ზურციძის და მ. ხახვლაშვილის გარდაცვალება.

ამ ახლო ხანებში ქალ. ლონცუმი (ავსტრია) იროს ჯლეჭიანთა სანატორიუმში გარდაიცვალა ორი ახალგაზდა ქართველი ტყვე: მიხეილ (მიშა) ზურციძე, — მედიცინის სტუდენტი ქუთაისიდან და ბენია ილარიონის ძე სახელაშვილი, სოფ. სვავა, — ჩხარის რაიონი. განსვენებულნი დაავათმყოფდნენ ბრძოლის ველზე. სამშობლოში, — მონურ არსებობაში დაბრუნებას, უცხო, მაგრამ თავისუფალ ქვეყანაში გაჭირვებული სიცოცხლე ამჯობინეს. მიუხედავად უდიდესი ცდებისა მათი გადარჩენა არ მოხერხდა და უმოწყალო სენმა უდროოთ შეიწირა ეს ახალგაზდები. ორივენი განისვენებენ ლინცის სასაფლაოზე.

პ ა რ ტ ი.

პარიზის ქართველთა სათვისტომოს გამგეობა აუწყებს ქართველ საზოგადოებას, რომ სამინისტროთა შერეულ კომისიამ მოხუცთა თავშესაფარ სახლის ყიდვა და მისი ორგანიზაცია მიანდო კათოლიკეთა დამხმარე კომიტეტს, რომელმაც უკვე იყიდა 70-75 კილომეტრის დაშორებით პარიზიდან სასახლე. მიმოსვლა სწარმოებს მატარებლით და «ოტოკარებით». ეს უკანასკნელი ჩერდება სასახლესთან. სასახლეში ქართველებთან ერთად მოთავსებული იქნება უკრაინელები. სათვისტომოს გამგეობა და «ოფისი» მუდმივ კავშირშია ხსენებულ კომიტეტთან.

მ ი უ ნ ხ ე ნ ი.

ჩვენი თანამემამულის მინდია ლაშაურის ვრცელი წერილი: «26 მაისი — საქართველოს ნაციონალური თავისუფლების ტრიუმფი» დაიბეჭდა უკრაინულ დიდ გაზეთ «უკრაინსკი ვისნი»-ში. რედაქციამ წერილს შემდეგი ანშლაგი წარუძღვარა: «რაინდულს და თავისუფლების მოყვარულს ქართველ ერს, მისი დამოუკიდებლობის წლის თავზე — ძმური უკრაინული სალამი!»

ივნისის 3, მიუნხენში შესდგა რუსეთის მიერ დაპყრობილ ერების წარმომადგენელთა კრება, სადაც დაესწრო 1.500 კაცი. ამ კრებას თავმჯდომარეობდა ჩვენი თანამემამულე ბ. ნიკო ნაკაშიძე, რომელმაც გერმანულ ენაზე მხურვალე სიტყვით მიმართა საზოგადოებას. მისი სიტყვა დაფარული იყო მხურვალე ტაშის ცემით და ვაშას შეძახილით.

მიმდინარე წლის 18 აგვისტოს შესდგა მიუნხენის კოლონიის წევრთა კრება, სადაც მოსმენილ იქნა ვრცელი მოხსენება: «საქართველოს სახელმწიფოს გაუქმების 150 წლის თავზე. ამის გარშემო 3 სექტემბერს მიუნხენის რადიომ გადასცა გერმანულ ენაზე ალ. კორძაიას მიერ წარმოთქმული სიტყვა».

2 სექტემბერს ბერძენთა ეკლესიაში გადახდილ იქნა პანაშვიდი აგვისტოს აჯანყებაში დაღუპულთა მოსახსენებლად.

მიუნხენიდან ვითხოვენი დავბეჭდოთ შემდეგი.

ქართულმა კოლონიამ გერმანიაში თავის საერთო კრებაზე 18 აგვისტოს 1951 წ. მიუნხენში მიიღო ერთხმად შემდეგი დადგენილება: «ქართულმა საზოგადოებამ თავის მოვალეობად ჩასთვალა ქართველობის ღირსების დასაცავად, გამოსთქვას თავის აზრი იმ წერილების შესახებ, რომელიც გამოქვეყნებული იყო ბუენოს-აირესში გამოცემულ ჟურნალ «მამული»-ს მეორე ნომერში «პ. პარიზელი»-ს და «კახაბერი»-ს ფსევდონიმებით. ამ წერილში ფსევდონიმებს ლაჩრულად ამოფარებულ ავტორების მიერ გავრცელებული პროვოკატორული ჭორები იწვევენ საზოგადოების აღშფოთებას. მთელი პასუხისმგებლობა ამ უღირსი საქციელისათვის აწვება ჟურნალის რედაქციას და მის გამომცემელს. ასეთი მოქმედებით მათ არა თუ დაარღვიეს და უარყვეს ელემენტარული მოთხოვნებიანი პრესის ეთიკისა, არამედ შელახეს და შეურაცხვეს ქართული საზოგადოებრივი თავმოყვარეობა და ღირსება. ქართული კოლონია გერმანიაში გმობს სასტიკად ასეთს ზნეობრივად დაუშვებელ მეთოდს რაღაც ქვენა ანგარიშების გასწორებისა და მოუწოდებს მთელ ქართველობას უცხოეთში დაგმოს ეს ქართველობის ღირსებისათვის დამამცირებელი საქციელი. ეს დადგენილება გაეგზავნოს ქართულ პრესის ყველა გამომცემთა გამოსაქვეყნებლად».

შვილი რედაქციის მიხატ.

დიდათ პატივცემულ რედაქტორო!

ნება მომეცით თქვენი პატ. ჟურნალის საშუალებით განვაცხადო შემდეგი: «ივერია»-ს № 3 1951 წ. გამოქვეყნებული იყო წერილი სათაურით: «თურმე კოტე აფხაზის სისხლი ყოფილა». ჩემი ხელის მოწერა ამ წერილის ქვეშ გამოქვეყნებული იქნა «ივერია»-ს რედაქციის მიერ ჩემი სურვილის გარეშე, რადგან მე ამ ჟურნალის გამოსვლამდე სამი თვით ადრე ვთხოვე «ივერია»-ს პატ. რედაქტორს ამოეღო ჩემი ხელის მოწერა.

ამავე დროს ვსარგებლობ შემთხვევით განვაცხადო, რომ მე არ ვირიცხები რომელიმე პოლიტიკურ პარტიაში.

პატივისცემით შოთა ქურციკიძე.

დახმარება «ჩვენი ღრუსა»-ს.

მივიღეთ ავსტრიიდან ამხ. ერ. რამიშვილისგან 3 დოლარი. ამერიკიდან: პ. კვარაცხელიასგან 2 და კვირკველიასგან 5 დენცუელადგან ჩვენი მეგობრიდან—10 დოლარი.

ტარიელ ჟღენტისგან—2 ათასი ფრანკი.

ფული და დასაბეჭდი მასალები უნდა გამოიგზავნოს შემდეგი მისამართით:

P. Sardjveladzé.

35, rue de l'Aude 35. Paris (14)

Imprimerie Coopérative Arpajonnaise, Arpajon.